

РЕШЕНИЕ

«16» декабрь 2019 г.

г. Альметьевск

КАРАР

№ 337

Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Советының «2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр» план чорына Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының социаль-икътисадый үсеш стратегиясе турында» 2016 елның 10 августындагы 77 номерлы карарына үзгәрешләр керту хакында

«Россия Федерациясендә стратегик планлаштыру турында» 2014 елның 28 июнендәге 172-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында стратегик планлаштыру турында» 2015 елның 16 мартындагы 12-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы, «2030 елга кадәр Татарстан Республикасының Социаль-икътисадый үсеш стратегиясен раслау турында» Татарстан Республикасы Законына үзгәрешләр керту хакында» 2019 елның 5 апрелендәге 31-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә, 2019 елның 06 февралендәге гавами тыңлаулар беркетмәсен карап

Әлмәт муниципаль районы Советы КАРАР БИРӘ:

1. Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районы Советының «2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр» план чорына Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының социаль-икътисадый үсеш стратегиясе турында» 2016 елның 10 августындагы 77 номерлы карарына түбәндәге үзгәрешләрне кертергә:

1.1. кушымтадагы карарга:

1.1.1. «2016-2021 елларга һәм 2030 елга кадәр» план чорына Татарстан Республикасы Әлмәт муниципаль районының социаль-икътисадый үсеш стратегиясе паспортында «стратегияне гамәлгә ашыруның төп нәтижеләре һәм сроклары» юлын түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

Стратегия-ләрнең төп нәтижеләре һәм гамәлгә ашыру сроклары	- Халык саны - 2021 елга 210,1 мең кеше һәм 2030 елга 222,1 мең кеше, шул исәптән 17-35 яшькә кадәр яшьләр – 2021 елга 56,2 мең кеше һәм 2030 елга 60,7 мең кеше. - Тормыш озынлыгы-2021 елга 73 һәм 2030 елга 80,0 яшь. - ВТПда нефть чыгарудан тыш тармаклар елеше - 2021 елга карата 35% һәм 2030 елга- 37%. - ВТПда КУЭ елеше-2021 елга карата 13% һәм 2030 елга карата 20%.
--	---

- Уртача хезмэт хакы-2021 елга 50 382 сум һәм 2030 елга 61020 сум. - Стратегия 2016-2021 елларга һәм Әлмәт муниципаль районының 2030 елга кадәр үсеш перспективасы белән эшләнган.

1.1.2. 3 кисәкнең 3.2 бүлекчәсенәң 3.2.2 пунктың түбәндәгә редакциядә бәян итәргә:

«Әлмәт муниципаль районында яшәүчеләр саны 2016 елның 1 гыйнварына 204 мең кеше тәшкил итте, шулардан 151,4 мең кеше Әлмәт шәһәрәндә, районда 52,6 мең кеше яши. 2019 елның 1 гыйнварына халык саны 208 мең кеше тәшкил иткән, шулардан Әлмәт шәһәрәндә 157 мең кеше яши, районда-51 мең кеше.

Сәламәтлекне саклау.

Әлмәт муниципаль районында халык саны арта бара: соңгы 5 елда (2014-2018 еллар) үсеш 5 мең 684 кеше тәшкил итте (2014 ел - 423 кеше; 2018 ел – 207 107 кеше). Халыкның табигый артуы район үсешенәң төп индикаторы булып тора. Район 2018 ел нәтижәләре буенча, Татарстан Республикасы районнары рейтингында 5 нче урынны алып, лидерлар рәтенә керә. Соңгы унъеллыкның тренды-туу календарен үзгәртү, туучылар ешлыгы иң югары ноктасы, элеккегә кебек, 25-29 яшькә туры килде.

2 нче таблица. 2011 елдан 2018 елга кадәр районның демографик күрсәткечләре

күрсәткеч/еллар		2014	2015	2016	2017	2018
Туу, (1000 кешегә)	ӨМР	15,6	16,0	15,2	13,6	12,3
	ТРсы	14,8	14,7	14,4	12,4	11,9
Үлем, (1000 кешегә)	ӨМР	11,9	12,1	10,7	10,5	11,2
	ТРсы	12,2	12,0	11,6	11,3	11,5
Табигый үсеш	ӨМР	+3,7	+3,9	+4,5	+3,1	+1,1
	ТРсы	+2,6	+2,7	+2,8	+1,1	+0,4
Гомер озынлыгы, яшь	ӨМР	70,99	71,28	73,71	73,72	74,10
	ТРсы	72,17	72,81	73,64	73,65	74,20

Кетелгән гомер озынлыгы күрсәткече буенча район 23 нче урында тора. 5 ел эчендә кетелгән гомер озынлыгы районда 70,5 елдан 70,7 яшькә кадәр (ТРда - 72,2 яшь) арткан. Шуңа ук вакытта хатын-кызларда кетелгән гомер озынлыгы 75,9 дан 76,8 яшькә кадәр, ә ир-атларда 62,7 яшьтән 64,8 яшькә кадәр арткан.

Әлмәт муниципаль районында демографик хәлнең алга таба яхшыруы халыкның яшь структурасын үзгәртүдә тискәре тенденцияләргә тоткарлый. Бу иң актив репродуктив яшьтәгә (2014 елда 25,1% тан 2018 елда 23,9% ка кадәр) хатын-кызлар санының һәм туучылар санының кимүенә бәйле. Шулай ук елкән кешеләр санының артуы (2014 елда 20,3% тан 2018 елда 22,5% ка кадәр), эшкә яраклы яшьтәгә халыкның өлеше кимүе (2014 елда 60,7% тан 2018 елда 56,6% ка кадәр).

3 нче таблица. 2014 елдан 2018 елга кадәр чорда район халкы һәм аның структурасы

Барлык халык кеше	Хезмәткә яраклы, кеше / %	Эшкә яраклы өлкәнрәк	Фертиль яшьтәгә хатын-	17 яшькә кадәр балалар,
-------------------	---------------------------	----------------------	------------------------	-------------------------

			кеше / %	кызлар кеше / %	кеше / %
2014 ел	201 423	122 231 / 60	40 879 / 20	50 518 / 25	42 600 / 21
2015 ел	202 690	120 896 / 59	38 065 / 18	50 119 / 24	43 729 / 21
2016 ел	204 101	119 380/58,5	43 806/21,5	49 821/24,4	45 000/22,0
2017 ел	205 592	118 164/57,5	45 190/22,0	49 446/24,0	46 233/22,5
2018 ел	207 107	117 282/56,6	46 599/22,5	49 528/23,9	47 342/22,9

Тулаем республика буенча да, районда да иң житди проблема-халыкның үлем-китем дәрәжәсе югары булуы. Йерәк-кан тамырлары авыруларыннан (барлык үлем сәбәпләренең 51,8% ы), онкология авыруларыннан (бөтен үлем сәбәпләренең 16,8% ы) һәм үлемнең тышкы сәбәпләреннән 7,3% ы үлүчеләр лидерлык позицияләрен били. Халыкның үлем санын киметү буенча үткәрелә торган чаралар йерәк-кан тамырлары авыруларыннан үлүчеләр санын 10,2% ка киметергә мөмкинлек бирде. Эш яшендәге кешеләр, бигрәк тә хезмәткә яраклы ир-атлар арасында үлүчеләр саны югары дәрәжәдә саклана. 20 яшьтән 59 яшькә кадәрге ир – атлар арасында терле сәбәпләр аркасында үлүчеләр саны хатын-кызлар арасында 2,8 тапкырга артып китә (2018 елда хатын-кызлар 20-59 кеше үлдә-145 кеше, ир-атлар-414 кеше).

Мәгариф.

Әлмәт муниципаль районында 89 мәктәпкәчә мәгариф учреждениесе эшли (2017 елда – 91 балалар бакчасы, 2018 елда - 90 балалар бакчасы). 2017 елда Васильевка авылының «Родничок» балалар бакчасын 9 нчы «Садко» балалар бакчасына кушу юлы белән үзгәртеп корылды; 2018 елда 41 нче «Дружные ребята» балалар бакчасы, 18 нче һәм 21 нче мәктәп «Дай 5» бердәм белем бирү үзәгенә берләштеләр. 50 мәктәпкәчә мәгариф учреждениесе шәһәрдә, 39 авыл җирлегендә урнашкан.

Аларда мәктәпкәчә яшьтәге 12525 гомуми бала санына 10 408 урын исәпләнә.

Районда мәктәпкәчә белем бирү дөүләтнеке булмаган учреждениеләр тарафыннан да тәкъдим ителгән:

- «Татнефть-мәктәп» ШБУ»;
- «23 Менеджер гомуми урта мәктәбе» (мәктәпкәчә теркемнәр).

Яңа тезелә торган микрорайоннарда мәктәпкәчә белем алуга чиратның артуы көтелә. 2016 елның 1 гыйнварына чират 1,5 яшьтән 3 яшькә кадәр – 2660 бала тәшкит итте. 2019 елның 1 гыйнварына чират 1,5 яшьтән 3 яшькә кадәр 5000гә якин бала тәшкит итте.

2016 елның 1 гыйнварына капитал ремонт 30 елдан елкәнрәк 52 мәктәпкәчә учреждениедә таләп ителгән. 2019 елның 1 гыйнварына - 30 елдан елкәнрәк 26 мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе.

2018/2019 уку елы башына Әлмәт муниципаль районында 60 гомуми белем бирү оешмаларында 24753 кеше укый, шуларның 1568е-икенче сменада. Шәһәрдә 24 урта (шул исәптән 1 - шәхси), 1 - теп мәктәп, 2 - кичке, 1 - шәхси башлангыч, 2 - коррекция мәктәпләре бар, аларда 21673 укучы белем ала; 18 урта мәктәп, 10 теп, 1 - санатор, 1 - коррекцион мәктәпләрдә 3080 укучы белем ала. 2018-2019 уку елында тагын 2 шәхси башлангыч мәктәп ачылды. Анда 19 укучы белем ала. Районның мәгариф учреждениеләрендә 6093 кеше эшли, шуларның 2505е - мәгариф учреждениеләрендә педагогик хезмәткәрләр.

Укытучыларның гомуми саныннан 35 яшькә кадәрге укытучыларның проценты 23% тәшкит итә.

Пенсия яшендәге укытучыларның гомуми санының 17% ын тәшкит итә.

Ел саен математика, физика һәм химия, башлангыч сыйныфлар укытучыларына ихтыяж бар.

Мәктәпне тәмамлаучылар мәжбүри дисциплиналар буенча БДИның урта тест баллы күрсәткече буенча да, «йөз балл жыючылар» елеше буенча да чагыштырмача түбән нәтижәләргә ия.

Бетенроссия олимпиадалары нәтижәләре буенча берничә ел дәвамында Әлмәт районы командасы егермегә керә. Соңгы өч елда олимпиадаларда жиңүчеләр һәм призерлар саны 49-50 кеше дәрәжәсендә кала. 2017-2018 уку елында Әлмәт муниципаль районы командасы 51 призлы урын яулады (2016-49).

Әлмәт муниципаль районында 7 урта һөнәри белем бирү оешмасы эшли, алар 46 белгечлек һәм юнәлеш буенча белгечләр эзерли. Аларда 5515 студент белем ала. һөнәри белем бирү системасында 410 кеше эшли.

Район икътисадына 440 һөнәр һәм белгечлек буенча 98,2 мең яңа белгеч кирәк булчак. Әлеге ихтыяжның 35 процентын эшче белгечлекләр, 32,2 процентын урта һөнәри белемле белгечләр тәшкит итәчәк. Әлеге сорауның төп елеше югары үсеш алган компетенцияләр белән бәйлә булчак.

Әлмәт районының һөнәри белем бирү системасы «2014-2020 елларга һөнәри һәм югары уку йортынан соңгы белем бирүне үстерү һәм әлеге елкә хезмәткәрләренә квалификациясен күтәрү» ярдәмче программасын раслау турында Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары нигезендә үсә.

Әлмәтнең «АЛНАС» предприятиесе һәм Әлмәт һөнәри көллияте базасында «Татарстанның киләчәге колледжы» социаль-белем бирү проекты - башлангыч һәм урта һөнәри белем бирү программаларын гамәлгә ашыруда алдынгы алымнар нигезендә машина төзелеше тармагы өчен югары квалификацияле эшче һөнәрләр белгечләре эзерләү буенча ресурслы уку үзәге булдырылды. Бу үзәктә елына 750 кеше укый, алар «АЛНАС» заводында гына түгел, Татарстанның башка предприятиеләрендә дә югары технологияле жиһазларда эшләргә эзер.

Районда 3 югары белем бирү учреждениесе эшли, шуларның икесе - филиаллар. Югары уку йортларында 3411 студент белем ала. Югары белем бирү системасында 336 кеше эшли.

ӘДНИ базасында Татарстанда беренче һәм бердәнбер фильтрацион тикшеренүләр фәнни лабораториясе булдырылды. Программа белән тәэмин итүне уйлап табучы әйдәп баручы дөнья компанияләре белән хезмәттәшлек алып барыла. 2021 елда ӘДНИны югары нефть мәктәбенә әверелдерү планлаштырыла, анда инглиз телендә укыту инглиз телендә алып барылачак, анда чит ил югары уку йортлары белгечләрен бергәләп эшләнгән программалар буенча чакырып, бу чыгарылыш сыйныф укучыларының гомумевропа базары шартларына уңышлы жайлашу мөмкинлекләрен киңәйтәргә мөмкинлек бирәчәк.

Районда югары белем бирү системасы һәм районның икътисади ихтыяжлары арасында дисбаланс күзәтелә. Нигездә, социаль-икътисади юнәлеш буенча белгечләр эзерләү алып барыла, гомуминженерлы кадрлар кытлыгы күзәтелә.

Базарның үзгәрүчән конъюктурасына жайлашырга сәләтле хезмәткәрләрен эзерләүгә дәүләт югары уку йортларының һәм вакытлы, тар махсус программалар белән белем бирү программаларының катгый структурасы комачаулый. Кайбер белгечләр хезмәт базарында тәкъдим ителмәгән. Шулар ук вакытта түләүле уку-укыту программаларының (бигрәк тә читтән торып) күпчелегенең (бигрәк тә) сыйфаты түбән дәрәжәдә, сыйфатның дәүләт тикшерүе түбән булганда, бәя демпингга бәйлә.

Белем бирү елкәсендәге проблемалар тәкъдимнең сыйфаты түбән булу сәбәпле генә түгел, мәгарифне үзгәртүгә кабул итү аркасында да килеп чыга. Бер яктан, югары белемгә халык арасында ихтыяж зур һәм үз-үзгәңне тормышка ашыруның һәм шәхси үсешнең мөһим элементы буларак субъектив кабул ителә. Икенче яктан, югары белемгә тулысынча хезмәт базарында ихтыяж бар, бизнес

әлеге мәгарифкә һәм хезмәткәрләрне яңадан әзерләүгә инвестицияләүнең мөһимлеген аңлап бетерми.

Мәдәният.

Әлмәт шәһәре һәм Әлмәт муниципаль районы мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре, аларның матди-техник, кадрлар белән тәэмин ителеше, мәдәният эшлеклеләренең ирешелгән нәтижәләре буенча республикада алдынгы урыннарның берсен били.

Әлмәт муниципаль районында 130 мәдәният һәм сәнгать учреждениесе эшли. Шуларның 124 е ӘМР мәдәният идарәсенә караган.

Район хаклы рәвештә республиканың кенъяк-кенчыгышындагы әдәби үзәк булып санала. 1963 елдан бирле биредә ТР Язучылар берлегенең Әлмәт бүлекчәсе эшли.

Үзәкләштерелгән китапханәләр системасы 54 китапханәне берләштерә. Соңгы елларда районыбызның һәм шәһәребезнең 13 китапханәсе «Ел балалар китапханәсе», «Ижади эзләнү», «Лидер» республика конкурсларында жиңү яулады. Татарстан Республикасы Хөкүмәте грантларын алу өчен 19 проект тәкъдим ителде, шуларның 8е уңышлы якланды. Сажидә Селәйманова исемдәге үзәк китапханәдә даими рәвештә шигъри конкурслар, тематик күргәзмәләр, жирле язучылар һәм шагыйрьләр белән очрашулар, шәһәр һәм районның ижади интеллигенциясе катнашында чаралар үткәрә.

2017 елда Татарстанда беренче тапкыр Үзәк китапханә «Китапханә эшендә яңа мәгълүмати технологияләр. RFID-технологияләр китапханәдә» исемле китапханәдә RFID-технология куллану турында Проект эшләгән. Проект Татарстан Республикасы Хөкүмәтенең иң яхшы мәдәният учреждениеләренә ярдәм итү грантына лаек булды, әлеге суммага түбәндәге жиһазлар сатып алынды:

- 17000 китапханә RFID-тамгалары ISO 15693 (һәр китапка);
- 2 экранлы IDlogic EasyBook HF RFID китап бирү жайланмасы;
- HF инвентаризациясе өчен ридер;
- KREZ TM1005B32 программалы тәэмин ителешле планшет-компьютер.

Әлмәт татар дәүләт драма театры – төрле мәдәниятләрнең үзара бәйләнеше тәҗрибәсен туплап, традицияләрне һәм инновацияләрне берләштерүче, этномәдәни мирасны саклаучы һәм үстерүче, заманча, тотрыклы театр. Бүгенге режиссура һәм сценография, эзләү һәм экспериментлар рухында ижат ителәр, жанр төрлелеге Әлмәт театры шәһәрдә дә, аннан читтә дә тамашачыларның иң киң катламнарына кызыклы итә. 2018 елда О.Жанайдаровның «Кибет» спектакле Татарстан Республикасы Театр әһелләре берлеге грантына ия булды, Россиянең кече шәһәрләре театрлары фестиваленең Гран-При иясе, Санкт-Петербург шәһәрендә узган «ArtОкраина» кече формадагы камера театрлары һәм спектакльләре фестивалендә катнашучы булды; «Алтын битлек» Бетенроссия милли театр премиясенә дүрт номинациясенә лаек булды; Ереванда High Fest Халыкара театр фестивалендә катнашты.

Х.Мюллер белән Еврипидның «Медея: материал» спектакле «Алтын битлек» лонг-кәгазенә керде, «SAMGAU» VI Халыкара театр фестивалендә (Казахстан) «Образны якты гәүдәләндергән ечен» номинациясендә лауреат булды. 2017 елдан башлап театр «Кече Ватан мәдәнияте» программасы буенча грант иясе булып тора.

«Нефтьче» мәдәният сарае югары профессиональ дәрәжәдә уздырыла торган барлык гомумшәһәр чараларын оештыручы булып тора. «Татарстан Республикасы нефть тебәге мәдәният үзәге - «Нефтьче» мәдәният сарае» проекты 2015 елда ТР Хөкүмәте грантына ия булды.

«Татнефть» ГАЖ ярдәме белән гамәлгә куелган һәм гамәлгә ашырыла торган «Шәһәрнең мәдәни мохите» проектының уздыру нәтижәләре буенча «Нефтьче»

мәдәният йортының иҗат коллективы 2017, 2018 елда 450 мең сумлык грантка ия булды. 2018 елда мәдәният йорты каршындагы «Атмосфера» театр студиясе Бөтенроссия яшьләр проектлары конкурсында проектны тормышка ашыру ечен 100 мең сум күләмендә грант отты.

Ф.Кәриминен мемориаль музейе 2015 елда «Татарстан Республикасы авыл җирлеге территориясендә урнашкан иң яхшы музей» номинациясендә җиңүче булды.

Р.Фәхретдин мемориаль музейе фондларында деньякүләм танылган галим, педагог һәм мәгърифәтче Р. Фәхретдиннең тормышын һәм эшчәнлеген чагылдыра торган 4950 саклау берәмлеге исәпләнә. Экспозиция 94 кв. м. майдандагы биш экспозицион залда күрсәтелгән. Музей хезмәткәрләре Р.Фәхретдиннең иҗади мирасын ачучы докладлар белән халыкара, бөтенроссия һәм республика конференцияләрендә һәм форумнарында чыгыш ясыйлар.

Өлмәт туган якны өйрәнү музейенда 19-20 нче гасырларда әлеге төбәк халыкларының тормыш рәвеше, аларның теп кәсепләре урын алган. Өлмәт туган якны өйрәнү музейе һәм филиалларының җыелышы 27 800дән артык экспонатны үз эченә ала.

Ел саен Өлмәт картиналар галереясендә күргәзмәләр уза, осталык дәрәсләр уза, аларның иң яхшылары – «Владимир Спиваков академиясе. Балалар-балаларга. Шулай ук «Арт-сабантуй» күчмә күргәзмә-конкурсы һәм башкалар.

«Өлмәт» милли-мәдәни үзәге нефть төбәгенең Көнъяк-Кенчыгыш шәһәрләрендә концертлар, балалар бакчаларында, шәһәр мәктәпләрендә спектакльләр үткәрә торган 7 иҗади коллективны берләштерә. «Өлмәт» халык ансамбле «Россия байлыгы» һәм «Россия бердәмлеге» Халыкара конкурс-фестиваленең Гран-при иясе булды.

2018 елда «Өлмәтем» халык бию ансамбле артистларына Татарстан Республикасы Мәгариф министрлыгының «Россиянең Милли горурлыгы 2018» көмеш билгеләре, Ф.Кикар – «Россиянең Милли горурлыгы 2018» алтын билгесе белән бүләкләнде.

Шәһәр паркы шәһәрнең якты энҗе бөртеге булып тора. Татарстан нефтенең 60 еллыгы (анда жәйге сезон вакытында Татарстан, Чувашстан, Башкортстан артистлары катнашында мәдәни-күңел ачу чаралары үткәрелә), шулай ук республика шәһәрләренең театр һәм бию коллективлары чыгышлары да көтелә.

Өлмәттә булачак мәдәният һәм сәнгать белгечләренә эзлексез һенәри белем бирүче уку йортлары челтәре бар. Алар арасында Ф.Яруллин исемендәге Өлмәт музыка келлияте һәм балаларга естәмә белем бирүче 7 мәктәп. 3400дән артык бала 505 шәһәр, республика, бөтенроссия, халыкара конкурс-фестивальләрдә катнашты. Музыка мәктәпләре педагогларының һенәри осталыгы турында безнең тәрбияләнүчеләрнең Жупило Олег, Хикмәтова Анастасия, Зарипов Кәримнең Владимир Спиваковның Халыкара Хәйрия фонды стипендиатлары булуы, ә Хәмурзина Гөлшат, Мусин Тимур һәм Нуретдинов Дамир беренче каналда «Голос» проектында катнашуы да сөйли.

Өлмәт музыка келлияте төбәктә зур музыка-мәгърифәтчелек эшчәнлеген алып бара, елына 60 тан артык концерт үткәрә. Ел саен биредә балалар музыка мәктәпләре укучылары ечен конкурслар, фестивальләр, олимпиадалар, укытучылар ечен фәнни-гамәли конференцияләр һәм семинарлар, Россиянең танылган музыкантларының мастер-класслары уза. Келлиятнең иҗат коллективлары: халык уен кораллары оркестры, «Забава» халык җыры ансамбле, «Мелодияләр һәм ритмнар» ансамбле һәм башка бик күп талантлы коллективлар үз осталыклары белән билгеле.

Мәдәният елкәсендә мәдәният учреждениеләре челтәре торышына, тәэмин ителеш дәрәжәсенә һәм халыкны мәдәният учреждениеләренә җәлеп итүгә бәйле проблемалар бар. Гамәлдәге үсеш тренды сакланганда мәдәни-ял итү

учреждениеләрен һәм китапханәләрне финанс белән тәэмин итү проблемалары да саклана. Мәдәни-ял итү учреждениеләрен һәм китапханәләрне бюджет ягыннан тәэмин итмәү фондында бюджеттан тыш керемнәрнең шактый түбән елеше дә билгеләнә. Болар барысы да тармакта функциональ проблемалар, яңа мәдәни продукларның житмәве турында сөйли.

4 нче таблица. Мәдәнияттәге казанышлар буенча мәгълүмат

Күрсәткечләр	2013 год	2014 год	2015 год	2016 год	2017 год	2018 год
Килешү буенча уртача хезмәт хакы (ТР МК 07.05.2015 №822-3 боерыгы), шул исәптән:						
- мәдәният (махсус) (сум)	11251,3	16959,5	17903,3	17075,20	23582,51	28080,20
- пед.сәнгать- эстетик юнәлештәге хезмәткәрләр (сум)	15233	21318	24230	22779,84	31810,18	34775
Бюджеттан финанслау - барлыгы:	205344	231373	242832,8	220780	282395	347051
- мәдәният	143 021	162 208	168 415, 5	144289	181041	232915
- мәгариф	62 323	69 165	74 417,3	76491	101354	114136
Түләүле хезмәтләрдән (установка эшчәнлегенә төп терләреннән) керү, шул исәптән:	12721,8	15145,2	17297,2	15499	15557	15787
- мәдәният	4 268,5	4 679	5 778,8	4 811	4 532	4264
- мәгариф	8 453,3	10 466,2	11 518,4	10688	11025	11 523
Татарстан Республикасы Хөкүмәте грантын алу ечен Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыгы на гаризалар	10	10	14	20	28	20

бирелде, шул исәптән:						
- жиңүчеләр - бирелгән сумма, мең сум.	3 проект 613,5	2 проект 440	3 проект 865	5 проект 300	13 проект 1510	9 проект 810
Кадрлар (белем күтөрү)	14,7%	6,7%	10,7%	16,3%	20,2%	23%
КЛУБЛАР						
- клуб оешмалары саны	669	659	662	672	684	692
- анда катнашучыла р	8929	8928	8992	9502	9733	11697
мәдәни- массакуләм чаралар саны	7452	7569	7713	7906	8233	8398
- үзешчән берләшмәләр нең саны	165	161	178	190	204	213
- аларда катнашучыла р	2369	2368	3118	3239	3498	4342
- түләүле чаралар саны	1479	1444	1592	1762	1862	1834
- килүчеләр саны	111798	122091	124087	128195	129912	520095
- мәдәни-ял чаралары	6516	6632	6706	6774	6921	7003
Музей						
-килүчеләр саны	117027	111207	102893	103562	104492	104590
-күргәзмәләр саны	166	180	176	189	195	191
-экскурсияләр саны	2105	2271	2208	2291	2297	2298
-лекцияләр саны	247	250	247	253	249	249
-чаралар саны	178	198	184	196	199	211
- музей фондлары	27442	28337	29278	30535	31586	33070
Үзәк китапханә						

системасы						
-укучылар саны	88699	87802	85384	85434	85815	85872
-килүчеләр саны	872282	845808	824760	838339	833636	832235
-китап биру	1940121	1874156	1835860	1836276	1837354	1840557
-китап фонды (данә)	749592	734854	718874	717121	717355	717488
-чаралар саны	6094	6174	6008	6050	6335	6685
Өстәмә белем бирү мәктәпләре - ХЭН						
-контингент	3210	2940	2986	3148	3136	3168
-конкурслар саны	169	180	235	189	259	505
-конкурста катнашучылар	1391	1400	1562	1587	3204	3 449
-шулардан жиңүчеләр	402 лауреат, 239 дипломант	364 лауреат, 452 дипломант	612 лауреат, 383 дипломант	413 лауреат, 328 дипломант	630 лауреат, 703 дипломант	555 лауреат, 571 дипломант

Спорт.

Әлмәт муниципаль районы шактый алга киткән спорт-сәламәтләндрү һәм спорт-ял итү инфраструктурасына ия.

Әлмәттә даими рәвештә төбәк һәм федераль дәрәжәдәге спорт терләре буенча чемпионатлар һәм беренчеләкләр уздырыла.

Әлмәт муниципаль районында эшлиләр:

- «ЯН» тау чаңгысы комплексы (Әлмәт районы, Поташная Поляна авылы)
- 7 спорт күңел ачу объекты: «8 Миля» картинг-клубы (Әлмәт ш., Совет ур., 178), «Снежинка» спорт-сәламәтләндрү комплексы (Әлмәт ш., майдан районы), «Юбилейный» Спорт сарае (Әлмәт ш., Белоглазов ур., 60), шәһәр стадионы (Әлмәт ш., Белоглазов ур., 62а), «ПЛЯЖ» ТРК, «Татнефть» ГАЖ спорткомплексы, гольф-кыры (Поташная Поляна ав.), «Мирас» спорт-сәламәтләндрү комплексы (Әлмәт ш., Шевченко ур., 55).

4 нче таблица. 2019 елның 1 гыйнварына Әлмәт муниципаль районында спорт корылмалары белән тәэмин ителеш

№	Объект исемнәре	2018 ел
1	Барлыгы объектлар	669
2	яссы корылмалар	224
3	спорт заллары	118

4	ату спорт төрлөрө өчен тезелгән корылмалар	13
5	чаңгы базасы	4
6	ясалма бозлы комплекслы корылмалар	2
7	стадион	1
8	башка спорт корылмалары	135
9	шәһәр һәм рекреацион инфраструктура объектлары	145
10	бассейннар	бассейннар–27 шулардан–19 ябык

Теп спорт объектлары, «ЯН» ТЧК һәм «Ат спорты буенча СМ» нән тыш, Әлмәт шәһәре үзәгендә урнашкан. Аларга керү юллары уңайлы, ә жәмәгать транспорты тукталышына кадәр ераклык 100 метрдан артмый.

«ЯН» ТЧК (шәһәрдән 10 км ераклыкта) һәм ат спорты буенча балалар-яшүсмерләр спорт мәктәбенә (Мәйдан районы) асфальт юллар алып бара. Теп спорт объектларының характеристикаларын тасвирлау.

1. «ЯН» тау-чаңгы шуу комплексы (Әлмәт район, Поташная Поляна авылы)

Комплекс территориясендә төрле катлаулыктагы 7 яктыртылган тау чаңгысы трассасы бар:

- дурт тау чаңгысы трассасы: яшел – 907 м, зәңгәр-710 м, ике кызыл - 817 м һәм 788 м;

- сноуборд өчен бер трасса-890м;

- зорб өчен бер трасса;

- сноутюбинг өчен 250 метрлы ике трасса;

- яктыртылган трасса өчен жәяү йөрү чаңгы;

- шугалак.

Тау чаңгысы трассаларының озынлыгы - 4612 м, гомуми мәйданы - 156750 кв. м. Биеклекләрнең кимүе 126 м тәшкил итә.

2. «8 Миля» картинг-клубы (Әлмәт ш., Совет ур., 178)

Төзелеш башлану: 2006 елның мае. Файдалануга тапшыру: 2007 елның 5 мартында. «8 миля» картинг-клубының гомуми мәйданы - 4.2 Га. Картинг-клуб территориясендә 2 трасса эшли: ачык трасса: озынлыгы - 1200 м, киңлеге - 10 м, ябык трасса: озынлыгы – 450 м, киңлеге-5 м.

Бинада:

- 50 кеше сыйдырышлы кафе бар.

- Душ кабиналары һәм бәдрәфләр белән жиһазландырылган 2 киенү-чишенү бүлмәсе.

Үткөрү сәләте:

- ачык трасса-60 кеше/сәгатенә

Ябык трасса-сәгатенә 36 кеше.

3. «Снежинка» спорт-сәламәтләндерү комплексы (Әлмәт шәһәре, мәйдан районы)

1,2 га мәйданлы территория тыюлык зонасында урнашкан.

Эшли:

- «Снежинка» кафесы»

- 2 бильярд залы

- спорт инвентарьларын прокатка алу: йөгөрү чаңгылары, боз чаңгылары,

тимераяк, сноубордлар

- жиһазландырылган ял урыннары
- кышкы чорда актив ял итү ечен яктыртылган йегерү юлы
- чаңгы трассасы
- сауна
- кунакханә
- корт (кышкы вакытта-шугалак, жәйге вакытта-футбол ечен мәйданчык)
- пейнтбол (жиһазландырылган мәйданчык), лазертаг.

4. «Юбилейный» спорт сарае

«Юбилейный» спорт сарае 1983 елның 17 февралендә ачыла.

Спорт сараен реконструкцияләү-2003 елда. 2200 тамашачы сыйдыра ала.

Спорт сараенда шайбалы хоккей буенча Россия чемпионаты матчлары, балалар һәм яшүсмерләр хоккей турнирлары, көрәш, фигуралы шуу, флорбол буенча ярышлар уза, шулай ук «Нефтяник» хоккей командасы, аның фарм-клубы һәм балалар-яшүсмерләр спорт мәктәбе шегыльләнә. Биредә концерт тамашалары, күргәзмәләр, ярминкәләр оештырыла.

Терле спорт секцияләре эшли. Спорт һәм хореография заллары, тренажерлар залы, аэробика залы, буфет, кафе, медпункт бар.

5. Шәһәр стадионы

- 7000 урынга исәпләнгән стадион: төп кыры табигый өслекле (110x75), 8250 кв. м., 4x400 м резин өслекле йөгерү юллары.

- 1 нче футбол кыры – 8988 кв. м (ясалма, 107x84)

- 2 нче футбол кыры – 8988 кв. м (ясалма, 107x84)

- стадион бинасы-527,6 кв. м, шул исәптән: 24x12 – 288 кв. м тренажер залы.

- баскетбол мәйданчыгы-30x20-600 кв. м.

- мини-футбол мәйданчыгы-20x40-800 кв. м.

6. «Ат спорты буенча балалар-яшүсмерләр спорт мәктәбе» МАУ (Әлмәт шәһәре, ипподром)

4 бүлек эшли: конкур, чыгу, еч тер ярыш, пони. Укучылар ечен уку сыйныфы (31,9 кв. м), манеж (1105 кв. м), манеж алды (382,4 кв. м), шулай ук 1825 кв. м мәйданлы 80 башка ат абзары бар.

7. «ПЛЯЖ» туристик-күңел ачу комплексы

Актив ял итү зонасында урнашкан:

- скалодром

- бау паркы

- пляж волейболы өчен мәйданчык.

Шулай ук кафе һәм жәйге терраса белән ял итү урыны да бар. Шунда ук катамараннарны прокатка алу пункты, фитнес һәм йога белән шөгыльләнү өчен павильон, жылытыла торган бассейн һәм сауна урнашкан.

8. «Мирас» спорт-сәламәтләнәдерү комплексы

- 50 метрлы бассейн (елкәннәрнең үткөрү мемкинлеге - 120 кеше, балалар - 20 кеше)

- актив озын гомерлелек залы

- универсаль спорт залы

- коры йөзү залы

- тренажерлар залы

- сайкл-студия

- теркемле дәрәсләр залы

- 200 кешегә исәпләнгән трибуналар.

Экология.

Халыкның тормыш сыйфатының теп күрсәткече булып яшәү уңайлылыгы

дәрәжәсе тора. Монда экология мөһим роль уйный.

2015 елда Татарстан Республикасында Парклар һәм скверлар елы кысаларында «Әлмәт шәһәре территориясендә паркларны һәм скверларны тезекләндерү» муниципаль максатчан программасын гамәлгә ашыру дәвам итте: яшел зоналар – «Шәмсинур» һәм «Яшьлек» паркы, Әминов урамы буенча сквер, Тукай проспектындагы «Әдәби ишегалды», Чуваш Сәрәне авылында Жиңүнәң 70 еллыгы паркы. 2018 елда Әлмәттә «Сәламәтлек» паркы ачылды.

Әлмәт муниципаль районында жирле оешмалар һәм учреждениеләр катнашында экологик чаралар даими үткөрелә. Ел дәвамында район предприятиеләре, оешмалары һәм учреждениеләре кече белән юлларны, шәһәр урамнарын, ишегалды территорияләрен, чишмәләрне, гараж кооперативларын, зиратларны чистарту эшләре алып барыла. "Район башлыгына сорау бир «рубрикасына килгән сорауга җавап

Уңай санитар-экологик хәл булдыру максатыннан район территориясендә ел саен зур агачлар һәм куаклар утырту эшләре алып барыла. Район ел саен «Урман утырту көне», «Чиста телкә», «Үз агачыңны утырт» республика акцияләрендә катнаша.

Әйләнә-тирә мохитне саклау буенча «Татнефть» компаниясе зур эш башкара. "ЭКОлидер» республика конкурсы йомгаклары буенча «Татнефть» ГАЖ абсолют жиңүче дип танылды. Шулай ук терле номинацияләрдә «Әлмәт жылылык челтәрләре ААЖ, «Татнефть» ГАЖ «Ямашнефть» НГДУсы гимназиясе, Әлмәт дәүләт нефть институты, «Знамя труда» газетасы, «Луч» телерадиокомпаниясе, «Татнефть» ГАЖ телестудиясе, «Татнефть» ГАЖнең «Нефть хәбәрләре» газетасы жиңүчеләр һәм призерлар булдылар.

Районда карьерларны рекултивацияләү буенча эш алып барыла. Татарстан Экология һәм табигый байлыklar министрлыгының Кенъяк-Кенчыгыш территориаль идарәсе жир асты байлыктарыннан файдалануга лицензиясе булмаган килеш файдалануның 21 фактын ачыклады.

Жирле үзидарә органнарының мөһим мәсьәләләреннән берсе-каты көнкүреш (коммуналь) калдыктарын жыю, эшкәртү, утильләштерү эшчәнлеген оештыру. Шәһәрдә 1250 евро-контейнер, 243 өч секцияле урна, ПЭТ жыю ечен 150 контейнер, макулатура жыю ечен 61 контейнер, терекемешле лампалар жыю ечен 18 контейнер, батарейкалар жыю ечен 72 контейнер урнаштырылган. 2018 елда Россия Гринписы Әлмәткә гражданныр ечен аерым чүп жыю мемкинлеге буенча РФдә икенче урынны бирде. Тикшеренү ечен Россиянең Гринпис экспертлары 100 меңнән артык халкы булган 160тан артык зре шәһәрне билгеләде.

Бу эш «Экосервис» ЖАЖ хезмәт күрсәтә торган каты көнкүреш калдыктары шәһәр полигоны; Рус Акташы авылы полигоны, «Инженерлык челтәрләре» ТКХ МУП хезмәт күрсәтә торган; «Чиста шәһәр» ЖЧЖ хезмәт күрсәтә торган чүп-чарны төрләргә аеру станциясе тарафыннан башкарыла. Шулай ук 36 авыл жирлегендә махсус предприятиеләр: «Инженерлык челтәрләре» ТКХ МУП, «Әлмәт РайПО эзерләүләр конторасы» ЖЧЖ, «Чиста шәһәр» ЖЧЖ көчләре белән каты көнкүреш калдыктарын халыктан чыгаруның божралы бестар, контейнер һәм бункер ысуллары оештырылды.

Халыктан каты көнкүреш калдыктарын контейнерларга жыюга күчү төгәлләнде. «Татнефть» ГАЖ акчасына 5 миллион сумлык 504 евро контейнер сатып алынды һәм урнаштырылды.

Яшь буынга экологик тәрбия бирү кысаларында Әлмәт муниципаль районында «Эколидер», «Иң яхшы әйләнә-тирә территория», «Массакуләм мәгълүмат чараларында экология мәсьәләләрен иң яхшы яктырту» конкурслары, шулай ук уку йортларында «Су ресурсларын саклау көне», «Бөтендөнья Су көне», «Халыкара кошлар көне», «Бөтендөнья Жир көне», «Бөтендөнья әйләнә-тирәлекне саклау көне»

дигән массакүләм чаралар үткөрелде.

2018 елда башкарылган эшләр нәтижәсендә Әлмәт муниципаль районы республика конкурсы нәтижәләре буенча «Эколидер» дипломы белән бүләкләнде һәм «Әйләнә-тирә мохитне саклау елкәсендәге казанышлары өчен» беренче урынга лаек булды.

Яшьләр белән эшләү.

2018 елда яшьләр сәясәте елкәсендә эш Максатчан республика һәм муниципаль программаларны тормышка ашыруга, шулай ук район яшьләре потенциалын үстерү өчен шартлар тудыру буенча планлы эшчәнлекне тормышка ашыруга юнәлдерелгән иде.

Шәһәрдә 32 яшүсмерләр клубы эшли, аларда терле юнәлештәге 164 түгәрәк эшли. Балалар саны 6300 кеше (Безнең шәһәрнең һәр еченче баласы).

2018 елның жәйге чорында 13 меңнән артык бала оешкан ял белән колачланган иде. 2018 елда 530 яшүсмер эшкә урнаштырылган.

Яшьләр сәясәте объектларын капитал ремонтлау республика программасын гамәлгә ашыру нәтижәсендә 2018 елда 3 яшүсмерләр клубы ремонтланды, ә «Каенкай» сәламәтләндерү комплексында медицина блогы һәм 2 торак бина төзелде.

Муниципалитет инициативасы белән Әлмәттә «Патриот» эзтабарлар отряды оештырылды, аның составына 450 волонтер керде. Эзтабарлар отряды эшли башлаганнан бирле 7 меңнән артык хәрби каберлек (Әлмәт районында 785 кеше) исәпкә алынган. 2016 елдан 2018 елга кадәр «Форпост – Патриот» отряды «Десант» жыелма эзтабарлар отряды составында Волгоград, Ленинград һәм Псков өлкәләрендә Бөтенроссия Хәтер вахтасында катнашты. Эзләнү экспедициясе нәтижәләре буенча Кызыл Армиянең 35 сугышчысының калдыклары табылган. Хисап елында Бөек Ватан сугышында катнашучылар – тумышы белән әлмәтлеләр һәм анда яшәүчеләр истәлеген мәңгеләштерү йөзеннән almetgeroi.ru дигән сайт эшли башлады. 1941-1945 еллардагы Бөек Ватан сугышы виртуаль музей Әлмәт муниципаль районы Башлыгы инициативасы белән патриотизм хисе, яшьләр һәм мәктәп укучылары арасында экстремизмга каршы торы һәм неофашистлык кәефе тәрбияләү өчен эшләнә.

Балалар, студентлар, эшләүче яшьләр лигалары арасында Әлмәт шәһәренең 65 еллыгы уңаеннан район башлыгы Кубогына КВН фестивален уздыру 2018 елда күңелле һәм тапкырлар тормышының әһәмиятле вакыйгасы булды.

2017 елның декабрәннән башлап «Заря» яшүсмерләр клубы базасында «коворкинг-үзәк «Әни эшли» проекты уңышлы эшләп килә, ул декрет ялында булган яшь әниләргә балаларга тәрбия бирүдән аерылмыйча гына естәмә хезмәт хакы оештырырга ярдәм итә. 2018 елда проектта 2400 хатын-кыз катнашты.

Әлмәттә хәзерге вакытта 65 волонтерлык отряды, «Хәерле Әлмәт» штабының 600 волонтеры һәм ирекле акцияләрдә катнашучы 8500 дән артык активист эшли. 700 ирекле чараларда катнашучы яшьләр саны-8000нән артык кеше. 2018 елның февралендә, Татарстан Республикасы Президенты Р.Н. Миңнеханов катнашында, шәһәрнең юбилеена багышланган «Хәерле Әлмәт-65» конкурсы старт алды. Оештыру комитетына 128 гариза керде һәм эксперт бәяләве нәтижәләре буенча гражданныр һәм оешмалар арасынан 81 жиңүче билгеләнде.

Хезмәт базары.

2019 елның 1 гыйнварына теркәлгән эшсез гражданныр саны 820 кеше тәшкит иткән (узган елның шушы чорына карата 7,7% ка кимегән – 882 кеше), шул исәптән эшсезлек буенча пособие алуучылар – 963 кеше (үсеш-4,9% ка).

1 нче гыйнварга эшсезлек дәрәжәсе икътисади актив халыкның 0,74% ын

тәшкил иткән (Татарстан Республикасы буенча – 0,5%).

Эшсез граждандар структурасында:

- хатын-кызлар-64%;
- ир-атлар-36%;
- 16-29 яшьлек яшьләр-17%;
- авыл халкы-19%;
- пенсия алды яшендәге затлар – 8%;
- инвалидлар-7%;
- затлар, озак вакыт эшләмәүче (елдан артык) - 20%;
- эштән азат ителгән хезмәткәрләр – 7%.

Эш бирүчеләр тарафыннан 3155 вакансия бар (85% - эшче белгечлекләр буенча вакансияләр).

2018 елда һөнәри укыту юнәлешләре:

- Эшсез граждандарга һөнәри белем бирү һәм естәмә һөнәри белем бирү. Укуларга 503 эшсез граждандар җибәрелгән.

- Бала карау буенча ялда булган, хезмәт эшчәнлегенә кайтуны планлаштыручы өч яшькә җиткәнче хатын-кызларга һөнәри белем бирү һәм естәмә һөнәри белем бирү. Укуларга 50 хатын-кыз җибәрелгән.

- Эшсез граждандарга башка җиргә күчеп эшкә урнашу ечен ярдәм күрсәтү. «Метроэлектротранс» МУП белән 1 килешү тезелде, килешү кысаларында 1 кешегә юл монтеры һөнәре буенча эшкә юллама бирелде.

- Эш урыннары белән тәэмин ителмәгән инвалидларны эшкә урнаштыруда ярдәм күрсәтүне оештыру

- Эшсез граждандарның үзмәшгүльлегенә ярдәм күрсәтүне оештыру

Агымдагы елда мәшгүльлек хезмәтенә 177 эшсез граждандар, шул исәптән 24 авыл кешесе финанс ярдәме күрсәтү мәсьәләсе буенча консультация сорап мөрәҗәгать итте.

Үз эшеңне ачу ечен бизнес-планнарны яклау буенча Эксперт советының өч утырышы үткөрелде. 12 гражданның исәп-хисап счетларына мәшгүльлек үзәге 1 млн. 411 мең 200 сум күләмендә финанс ярдәме күчәргән.

Пенсия белән тәэмин итү.

Районда 2019 елның 1 гыйнварына 55 711 пенсионер исәпләнә (узган елның шушы чорына карата 1,8% ка яки 1 001 кешегә артым), шулардан:

- картлык буенча - 48 369 кеше (2,1% артым);
- инвалидлык буенча - 2 054 кеше (0,9% кимү);
- туендыручысын югалту очрагы буенча - 1 785 кеше (3,5% кимү);
- дәүләт пенсия белән тәэмин итү - 3 503 кеше (2,8% ка үсеш).

2019 елның 1 гыйнварына шәһәр һәм район буенча пенсиянең уртача күләме 14 616 сум 14 тиен тәшкил итте. Пенсиянең артуы 2017 елның шушы чорына карата 9,2% тәшкил итте».

1.1.3. 3 нче бүлекнең 3.3 бүлекчәсен түбәндәге редакциядә баян итәргә:

«2015 елда Әлмәт муниципаль районы предприятиеләре тарафыннан төяп җибәрелгән товарларның, эшләрнең һәм хезмәт күрсәтүләренең гомуми күләме 15,6% ка артты һәм 553 миллиард сум тәшкил итте (2014 елда - 478,4 миллиард сум). Җан башына төяп җибәрелгән товарлар һәм хезмәтләр күләме 2,7 миллион сум тәшкил иткән. Сәнәгать җитештерүе индексы 101,4% (2014 елда 103,4%) тәшкил итте.

2019 елның 1 гыйнварына Әлмәт муниципаль районы предприятиеләре тарафыннан төяп җибәрелгән товарларның, эшләрнең һәм хезмәт күрсәтүләренең гомуми күләме 42,6% ка артты һәм 927 миллиард сум тәшкил итте (2017 ел - 650 миллиард сум). Җан башына төяп җибәрелгән товарлар һәм хезмәтләр күләме 4,5

миллион сум тәшкил иткән. Сәнәгать җитештерүе индексы 105,3% (2017 елда-101,0%) тәшкил итте.

Әлмәт муниципаль районы, төяп җибәрү елеше 32,9% булып, Татарстан Республикасында I урынны алып тора. Район республиканың чимал икътисадый зонасы булып тора, аның теп өлкәсе-файдалы казылмалар чыгару, нефть җиһазлары җитештерү һәм аларга хезмәт күрсәтү, геологик разведка.

Район икътисадының гомуми структурасында төп өлешне нефть чыгару сәнәгате тәшкил итә - коммуналь, социаль хезмәтләр күрсәтү 5,3%, күпләп-вакляп сату-5%, эшкәртү сәнәгате 3,5%, транспорт һәм элементә 2,25%, төзелеш-1,3%, авыл хужалыгы 0,15%, башкалар 1,2%.

Район территориясендә 12 миллиард сумлык продукция җитештерүче җитештерү предприятиеләре урнашкан, алар арасында: «Әлмәт труба заводы» АЖ (корыч торбалар җитештерү), «Алнас» ЖЧЖ (электр насосларының чума торган җайланмалары җитештерү), «Баулюкс» ЖЧЖ (коры тезелеш катнашмалары җитештерү), «Радиоприбор «Әлмәт заводы» АЖ (Россия оборона комплексы предприятиесе, радио-электр-техник продукция җитештерү), «Алсу «Әлмәт оек-оекбаш фабрикасы» ЖЧЖ (оек-оекбаш әйберләре җитештерү) һәм башкалар.

Район эчке территориаль продукт формалаштыруда лидерларның берсе булып тора. 2018 ел нәтижеләре буенча ЖТП күләме 410 миллиард сум тәшкил итте, бу 2016 елга караганда 32% ка артык.

Дәүләт статистикасы хезмәте мәгълүматларына караганда, «файдалы казылмалар чыгару» (+17,4%), «эшкәртү производствосы» (+1,0%), «сәламәтлек саклау һәм социаль хезмәтләр күрсәтү» (+38,2%), «мәгариф» (+3,5%) тармаклары уңай динамика белән характерлана.

Кимү түбәндәге тармакларда күзәтелә: «төзелеш» (-7,9%), «күпләп һәм вакляп сату» (-8,3%), «транспорт» (-3%), «авыл хужалыгы, ау һәм Урманчылык» (-0,6 %).

2015 ел нәтижеләре буенча төп капиталга (бюджет акчаларынан тыш) инвестицияләр күләме 86,9 миллиард сум тәшкил итте. Бу күрсәткеч буенча район муниципаль берәмлекләр рангында 3 нче урында тора. 2019 елның 1 гыйнварына инвестицияләр күләме 75 млрд. сум тәшкил иткән.

2015 елда районның тулаем территориаль продуктында кече һәм урта бизнес субъектлары елеше 9,3% тәшкил итте. Районда 2556 кече эшмәкәрлек субъекты, 4432 шәхси эшмәкәр эшчәнлек алып бара. Аларның күбесе күпләп-вакляп сату предприятиеләре (45,6%). Әлеге предприятиеләрдә эшләүчеләр саны 2015 елда 12 298 кеше тәшкил итте, хезмәткәрләрнең уртача хезмәт хакы - 28569 сум (2014 елда-27104 сум).

2017 елда районның тулаем территориаль продуктында кече һәм урта бизнес субъектлары елеше 8,3% тәшкил итте. Районда 2136 кече эшмәкәрлек субъекты, 4366 шәхси эшмәкәр үз эшчәнлеген алып бара. Әлеге предприятиеләрдә эшләүчеләр саны 2017 елда 12124 кеше тәшкил итте, хезмәткәрләрнең уртача хезмәт хакы - 25087 сум (2017 елда – 24399 сум).

2015 елда вакляп сату әйләнеше 37,8 миллиард сум тәшкил иткән (2014 елда-37,2 миллиард сум). 2017 елда вакляп сату әйләнеше 40,6 миллиард сум (2016 елда – 39,0 миллиард сум) тәшкил итте.

2018 елда район территориясендә 108 007 кв. м. торак (69,7%) төзелгән һәм файдалануга тапшырылган. Бер кешегә гомуми мөйданы 27 квадрат метр тәшкил иткән (үсеш - 0,4% ка).

Социаль инфраструктура объектларын тезү һәм капитал ремонтлау буенча эшләр тулы күләмдә башкарылган.

15 балалар бакчасы һәм Елхово авылында мәктәп ремонтланды.

«Березка» савыктыру комплексы территориясендә 2 йокы корпусы һәм медицина блогы төзелде.

«Татарстан Республикасы халкына беренчел медик-санитар ярдәм күрсәтүне модернизацияләү» программасын гамәлгә ашыру кысаларында модульле технология буенча Бута авылында фельдшер-акушерлык пункты һәм СУ-2 табиб амбулаториясә төзелде. Өлеге программа ярдәмендә агымдагы елда Новотроицкое авылында фельдшер-акушерлык пункты һәм Кәләй станциясендә табиб амбулаториясә тезелчәк.

Яшьләр үзәге ремонтланды, Яшьләр бистәсендә һәм Кичүй авылында авыл мәдәният йортларында капитал ремонтлау эшләре башкарылды. Иганәчелек акчасына Кама-Исмәгыйль һәм Тайсуган авылларында авыл мәдәният йортларын ремонтлау башкарылды.

2019 елда федераль бюджет хисабына Миңлебай станциясендә 200 урынга исәпләнгән авыл мәдәният йорты тезү планлаштырыла.

Кәләй авылында авыл Советы бинасы төзелде.

Федераль бюджет акчасына «Светоч» рухи-агарту үзәге тезелде.

Республика мөселманнарының Диния нәзарәте житәкчеләге астында, иганәчелек акчасына, Ислам дисциплиналарын ейрәнеп, «Нур» мәктәбе ачылды.

Хисап елында 5 спорт майданчыгы һәм 2 хоккей корты төзелде, агымдагы елда «Березка» лагере территориясендә тагын 3 спорт майданчыгы тезү планлаштырыла.

Татарстан Республикасы Президенты ярдәме белән Олимпия резервы мәктәбе - спорт осталары мәктәбе капитал ремонтланды. Иганәчеләр акчасына Габдрахман авылында бассейнлы спорт комплексы тезелде.

Хисап чорында 3 яшүсмерләр клубы ремонтланды, бүгенге кендә 2 яшүсмерләр клубы ремонтлана.

Амбулатор-поликлиника учреждениеләре биналарына капитал ремонт ясалды: психоневрология диспансеры, туберкулезга каршы диспансер, наркология диспансеры, хатын-кызлар консультациясе.

Перинаталь үзәк белән балалар хастаханәсенә капитал ремонт ясалды һәм шул ук балалар хастаханәсенә янкорма тезелде. Бүген балалар стационары - ул үз составында заманча медицина жиһазлары белән жиһазландырылган кабул итү-диагностика һәм реанимация бүлекләре булган тәүлек бие медицина ярдәмен күрсәтү ечен оешма.

Өлмәт онкология диспансерының гамәлдәге бинасына янкорыла торган радиологик корпус тезелеше бара.

Перинаталь үзәк белән Балалар шәһәр хастаханәсе бинасына янкорыла торган хирургия корпусын тезү планлаштырыла.

Нефтьчеләр урамындагы этләрне йөртү ечен майданчык булдыру проекты гамәлгә ашырылды.

Ижтимагый киңлекләренә үстерү программасы кысаларында Зифа Балакина урамындагы «Сәләмәтлек» паркын тезекләндерү проекты уңышлы тормышка ашырылды. Парк шәһәрлеләр һәм шәһәр кунаклары ечен уңайлы жәлеп итү урынына әйләнде.

Ел саен Өлмәтнең ижтимагый киңлекләре яңара һәм яңа объектлар белән тулылана. Яңа ижтимагый үзәк – «Татнефть» компаниясенә төп бинасы каршындагы сквер елны ачу булды, аның теп фигурасы - «Каракуз» скульптурасы. Шәһәр мохитен күренекле әдәбият эшлекчеләре А.Чехов һәм Г.Тукай арт-объектлары тулыландырды, «Алтын алмалар турында әкиятләр» проектының стрит-арт-картиналарын яңарттылар һәм бизәделәр.

Агымдагы елда Мәржәни урамынан Г.Тукай проспектына кадәрге участка Ленин урамы буенча жәяүлеләр зоналарын тезекләндерү планлаштырыла. Проект концепциясе белән ижтимагый биналарның керү төркемнәрен бердәм стильдә бизәү, урам элмәләре һәм реклама конструкцияләре типологиясе планлаштырыла.

Жәяүлеләр зоналарын тулыландыру тукталыш павильоннарын алмаштыруны, арт-объектларны һәм кече архитектура формаларын урнаштыруны, яктырту жайланмаларын урнаштыруны, тротуарлар салуны күздә тотта.

«Татнефть» компаниясе акчасына хисап елында Кама арьягында иң зур 50 метрлы йөзү бассейны булган «Мирас» спорт-сәламәтләндрерү комплексын тәзү буенча масштаблы проект тормышка ашырылды. Биредә хәтта иң кечкенә яшәүчеләр дә йөзү белән шөгильләнә ала, алар ечен бассейнның кече касәсе бар. Спорт-сәламәтләндрерү комплексы шәһәр халкына һәм кунакларына триатлон, фитнес, велоспорт, волейбол, баскетбол, өстәл теннисы белән шөгильләнү мөмкинлеге бирде. «Актив озын гомерлелек» спорт залы бар, махсус инвентарь белән жиһазландырылган.

Нефтьчеләр акчасына тормышка ашырылган тагын бер мөһим спорт объекты-хоккейчыларны әзерләү үзәге. Үзәк ясалма боз кыры, гомумфизик әзерлек залы, тренажер залы, ыргыту залы, ашханә, банкет залы, яшь спортчыларның вакытлыча яшәү урыннары белән тәэмин ителгән. Зур боз «Нефтяник» сараенда шугалакны бушатырга һәм хоккейчыларның тренировкаларын бер сменада оештырырга мөмкинлек бирәчәк.

2018 елда район шәһәрнең чистарту корылмаларын реконструкцияләү буенча 2018-2020 елларга исәпләнгән Федераль адреслы инвестицион программага керә алды. Проектны гамәлгә ашыруга гомуми чыгымнар 1,393 млрд. сум тәшкил итә. Чистарту корылмаларын реконструкцияләү 6 этапта башкарыла. Проектны тормышка ашыру Дала Зәе елгасына агызыла торган суның сыйфатын берничә тапкыр яхшыртырга мөмкинлек бирәчәк.

Шәһәр сусаклагычын реконструкцияләү буенча 1 этап гамәлгә ашырылды, аның кысаларында су тирәнәйтү эшләре, велоюллар тезү белән ярларны беренчел тезекләндрерү, жәяү йөрү һәм йегерү белән шөгильләнү ечен юллар тезү эшләре башкарылды.

Юл-транспорт инфраструктурасы

Шәһәр һәм районның юл челтәрен ремонтлауга 2018 елда төрле дәрәжәдәге бюджетлардан һәм бюджеттан тыш чыганаклардан 2 млрд. сумнан артык акча бүлпк бирелде, шуның 800 млн.сумы - жирле әһәмияттәге юлларны ремонтлауга.

2018 елда ремонтланган юлларның гомуми озынлыгы 76 км тәшкил итте, шул исәптән 32 км – жирле әһәмияттәге юллар һәм 31 ишегалды территориясе.

Федераль бюджет акчасына 35 километр озынлыктагы «Казан – Оренбург» трассасының 3 участогы ремонтланды.

Гомуми озынлыгы 9 км булган төбәк әһәмиятендәге автомобиль юлларын ремонтлау эшләре башкарылды;

Авыл торак пунктларында: Туктар, Березовка, Нолинка, Колшәрип, Чупай, Иске Суркино, Рус Акташы, Сабанчы, Кәләй, Түбән Мактама, Тихоновка, Яңа Кәшер, Миңлебай авылларында 11,4 км озынлыктагы 24 урамда вак таш-ком катнашмасы жәелде.

Гражданнарның бакчачылык коммерцияле булмаган 6 бакчачылык берләшмәсенә вак таш-ком катнашмасыннан керү юллары һәм мөйданчыклары төзелде. Программа быел да дөвам итәчәк.

Агрпоселокта, Нагорный бистәсендә, ДОСААФ районында, Урсала микрорайонында, Иске Әлмәттә һәм РТС районында 31 ишегалды территориясе һәм урамнар ремонтланды.

Татнефть ярдәме белән шәһәр урамнарын ремонтлауга ел саен зур инвестицияләр бирелә. Хисап елында гомуми озынлыгы 8,5 км булган 7 урам ремонтланган, бу - Геофизическая, Чапаев, Пушкин, Жуковский, Герцен, Шевченко, Обьездная урамнары.

Велосипед инфраструктурасын үстерү буенча масштаблы проектның 3 этабы гамәлгә ашырылды. 3 ел эчендә 95 км велоюл һәм 37 км тротуар төзелгән. Велосипед юлларының гомуми чөлтәре шәһәрнең үзәк өлешен Урсал, СУ-2, Агрпоселок һәм шәһәр сусаклагычлары белән тоташтырды.

Район инфраструктурасының мөһим өлеше булып жәмәгать транспорты тора. Муниципаль маршрут чөлтәрен саклау буенча зур эш алып барыла

Президент Р. Н.Миңнеханов ярдәме белән районга республика бюджетыннан 10 троллейбус сатып алу өчен 113 миллион сум күләмдә финанс ярдәме күрсәтелде. Автономияле хәрәкәттәге троллейбуслар сатып алу ерактагы микрорайоннарны, тарту подстанцияләре һәм контакт чөлтәrlәре тезүгә өстәмә чыгымнарсыз гына, троллейбус маршруты белән колачларга мөмкинлек бирәчәк.

Өлмәт муниципаль районы «2013-2023 елларга Татарстан Республикасында газ-мотор ягулыгы базарын үстерү» дәүләт программасын гамәлгә ашыру кысаларында Татарстан Республикасы территориясендә автогаз тутыру станцияләре чөлтәрен киңәйтү буенча пилот проектына керде.

Район территориясендә Түбән Мактама поселогында урнашкан бары тик бер генә АГНКС эшли. Газ заправкасы инфраструктурасын киңәйтү максатыннан шәһәр чигендә - Объездная урамында, Нагорный торак пункты каршында АГНКС төзелә. Объект төзелешен тәмамлау срогы-2019 елның августы.

Авыл хужалыгы

Безнең район - Татарстан Республикасының иң эре авыл хужалыгы районнарының берсе. Районның сөрүлек жирләренең гомуми майданы 83 мең гектардан артык, авыл хужалыгы жирләре өлеше Татарстан Республикасы сөрүлек жирләренең 3,3% ын тәшкил итә.

Район территориясендә төрле милек рәвешендәгә 86 авыл хужалыгы товар житештерүчесе эшли.

Барлык категорияләрдә авыл хужалыгы продукциясенә тулаем күләме 1 млрд. 430 млн. сум тәшкил итә.

Авыл хужалыгы продукциясен сатудан кергән акча 1 млрд. 100 млн. сум тәшкил иткән:

- үсемлекчелек – 555 млн. сумнан артык.;
- терлекчелек – 504 млн. сумнан артык.

Ел саен агросәнәгать комплексына федераль һәм республика бюджетларыннан грантлар, авыл хужалыгы товарлары житештерүчеләргә субсидияләр рәвешендә финанс ярдәме күрсәтелә, ул 2018 елда 150 млн. сумнан артык тәшкил итте.

Районның авыл хужалыгы тармагына ярдәм итүгә «Татнефть» компаниясе зур өлеш кертә, аның ярдәмендә техник парк яңартыла, авыл хужалыгы эшләрен башкаруга ташламалы дизель ягулыгы бирелә.

2018 елда авыл жирлекләрен алга таба да социаль-иқтисадый үстерүгә юнәлдерелгән эш дәвам итте.

Авыл жирлекләре жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә иң мөһим юнәлешләре: юлларны, күперләрен, суүткәргечләрен ремонтлау, урамнарны яктырту линияләрен реконструкцияләү, авыл халкының лизинг-грант программаларында катнашуы, гаилә фермаларын үстерү.

2014 елдан башлап районның авыл жирлекләре территорияләрендә гражданның үзара салым мәсьәләсе буенча жирле референдумнар үткәрелә. Исегезгә төшерәм, жыелган һәр сумга республика тагын дүрт сум бирә. 2018 елның 18 ноябрендә узган референдумда өлөгә күрсәткөч 69% тан артык тәшкил итте. Тавыш бирүдә катнашкан гражданның 91% тан артыгы үзара салым турындагы инициативаны хуплады һәм күрсәтелгән мәсьәләләр өчен тавыш бирде. 2018 елда

14 жирлектө бөр тапкыр түлөү күлөмөн арттыру турында Карар кабул ителде. Калган 20 жирлектө үзара салым күлөмө элеккечө 200 сум тәшкил итө. Жирлек бюджетларына 5 923 000 сум акча керде. Татарстан Республикасы Финанс министрлыгына әлеге сумманы Татарстан Республикасы бюджетыннан финанслашуга гариза жиберелде.

5 нче таблица. Рейтингларда Әлмөт муниципаль районы позицияләр»

күрсөткөч	рейтинг	
	2015	2018
Предприятиеләрнең естәлгән кыйммөте күлөмө	1	1
Предприятиеләрнең жан башына естәлгән кыйммөт күлөмө	1	1
Үзлөре житештергән товарлар озатылу	1	1
Хөзмөт хакының сатып алу сәләте	2	2
Төп капиталга инвестицияләр (бюджет акчаларыннан тыш)	3	3
Файдалануга тапшырылган торак йортларның гомуми мөйданы	3	5
Салым һәм салым булмаган керемнәр	4	4

1.1.4. «2017-2021 елларга Әлмөт муниципаль районында мөгарифне үстөрү буенча чаралар планы» 4 бүлекчәсенөң 4.1 бүлекчәсенөң 4.1 пунктына түбөндөгө пунктлар өстөргө:

- «Алсу» микрорайонында 220 урынга исәплөнгән балалар бакчасы төзү;
- «Урсала» микрорайонында 140 урынга исәплөнгән балалар бакчасы төзү»;
- Шөһәр тибындагы Түбән Мактама поселогы микрорайонында 220 урынга исәплөнгән балалар бакчасы төзү;
- «5 нче Гимназия» МАБУ өчен спорт залы янкормасын төзү;
- «Алсу» микрорайонында 1226 урынга исәплөнгән мөктөп төзү;
- Әлмөт һөнәри келлиятенө тулай торак бинасы бүлөп бирү;
- һөнәри белөм бирү программаларын тормышка ашыру».

1.1.5. «ӘМР Сәләмөтлек саклау 2030» 4 бүлөгөндөгө 4.1 бүлекчәсенөң 4.1.2 пунктына түбөндөгө пунктлар өстөргө:

- «Яңа бала тудыру йорты төзү;
- «Әлмөт үзөк район хастаханөсө» ДАССОның тәүлек бөе эшли торган стационарын реконструкциялөү;
- «Алсу» микрорайоны торак биналарының беренче катларында гомуми практика табиблары һәм участок педиатры офисларын булдыру;
- Яңа микрорайонда яңа балалар поликлиникасын проектлаштыру;
- Көлөй станциясендө модульле технология буенча табиб амбулаториясен төзү;
- Кузайкино участок хастаханөсен капитал ремонтлау;
- «3нче Әлмөт шөһәр сырхауханөсө» ДАССО жирлегөндө дөүлөт даруханөсен ачу»;
- «Перинаталь үзөк белөн Әлмөт балалар шөһәр хастаханөсө» ДАССО бинасына хирургия корпусын төзү».

1.1.6. «2030 елга кадәр Әлмөт муниципаль районы стратегиясө кысаларында мөдәният өлкөсендө чаралар программасы» 4 бүлекчәнең 4.1.3 бүлекчәсенөң 4.1 пунктына түбөндөгө пунктлар өстөргө:

- «Әлмөт туган якны өйрөнү музей» өчен яңа бина төзелөшө;
- «Нефтьчө» мөдәният сарәе мөйданында орган концерт залы төзү;
- Халыклар дуслыгы йортын булдыру;
- «1 нче балалар музыка мөктөбө» мөктөпкөчө белөм бирү учреждениесөнең мансард катын реконструкциялөү һәм салу;

- 600 кв. м. га Р. Фәхретдиннең мемориаль музей бинасын төзү;
- Шәһәр тибындагы Түбән Мактама бистәсенә мәдәният йортын ремонтлау;
- ЗАГСны реконструкцияләү.

1.1.7. «Чаралар» 4 бүлегендә 4.1 бүлекчәсенә 4.1.4 пункттын түбәндәге пунктлар белән тулыландырырга:

- «Снежинка» ял базасында сусаклагыч тирәсендә чаңгы трассасы тезү;
- «Юность» балалар-яшүсмерләр спорт мәктәбендә аерым бина тезү яки бина бүлөп бирү;
- футбол манежын тезү;
- ат спорты мәктәбен модернизацияләү;
- Татар гимназиясе һәм 2 нче лицей арасында урнашкан стадионны реконструкцияләү;
- Жиңел атлетика, велоспорт бүлекләре белән яңа спорт мәктәбе ачу;
- 2020 елда сноуборд буенча денья Кубогы этабын уздыру.

1.1.8. «Чаралар» 4 бүлегендә 4.1 бүлекчәсенә 4.1.6 пункттын түбәндәге пунктлар белән тулыландырырга:

- «Патриот» үзәгә төзелешә;
- «Березка» балалар лагерен модернизацияләү;
- һөнәри көллият укучыларын жәлеп итеп, эшчә яшьләр арасында һөнәри осталык конкурсын яңарту;
- Яшьләр үзәген реконструкцияләү.

1.1.9. 4 бүлекнең 4.1.8 бүлегендә 4.1 пунктының 4.1.4 пунктчасын 2.3 пунктчасы белән естәргә. «Инфраструктура» югары уку йортлары арасында үзара хезмәттәшлек итүнең чөлтәр рәвешләрен үстерү» түбәндәге эчтөлөклә:

«Инфраструктура» тибындагы вузларның хезмәттәшлеге региональ икътисад запрослары ечен тиешле компетенцияләр кадрларын эзерләүнең нәтижәле системасын булдыруга юнәлдерелгән. Вузларның үзара хезмәттәшлеге иң яхшы тәҗрибәләрен тарату хисабына белем бирү программаларының нәтижәлелеген арттырырга мөмкинлек бирәчәк. Инфраструктураны уртак файдалану (мәсәлән, махсус лабораторияләр, станоклар, жиһазлар) финанс чыгымнарын киметергә мөмкинлек бирәчәк.

Тормышка ашыру инструментлары, чаралар:

- уртак алдынгы белем бирү программаларын һәм методикаларын эшләүне һәм таратуны субсидияләү;
- укытучылар белән алмашу программаларын субсидияләү;
- кайбер урта һөнәри белем бирү учреждениеләрен гамәли бакалавриат формасына күчәрәп, профильле һәм территорияль якин югары уку йортларына тоташтыру.

- Әлмәт филиалы булган «А.Н.Туполев исемендәге Казан милли тикшеренү техник университеты - КАИ» базасында e-learning дистанцион укыту технологияләрен эшләү үзәгә оештыру.

1.1.10. «Транспорт-коммуникация каркасы» бүлегенә алтынчы абзацын 4 бүлекнең 4.2 бүлегендә 4.2.1 пунктында түбәндәге редакциядә баян итәргә:

«Әлмәт муниципаль районының юл чөлтәренә гомуми озынлыгы - 2 158 км, шул исәптән: федераль әһәмияттәгә – 91,8 км, региональ әһәмияттәгә – 637,1 км, жирле әһәмияттәгә автомобиль юллары – 1029,7 км (шул исәптән авыл торак пунктларының урам-юл чөлтәре – 647,2 км, шәһәрнең урам-юл чөлтәре – 382,5 км), ведомство һөнәр юллары - 400 км».

1.1.11. «Транспорт-коммуникация каркасы» бүлегенә сигезенче абзацын 4 бүлекнең 4.2 бүлегендә 4.2.1 пунктында түбәндәге редакциядә баян итәргә:

«Шәһәр урамнарының гомуми озынлыгы 382,5 км тәшкил итә, тротуарларның озынлыгы – 182,7 км, урам-юл чөлтәренә гомуми мәйданы, квартал эчендәгә

территорияларне, тротуарларны һәм велоюлларны исәпкә алып, 3588,6 мең м2 тәшкил итә».

1.1.12. 4 бүлекчәнең 4.2.1 пунктындагы «Торак пространствосы» бүлегенә түбәндәге эчтәлекле абзац естәргә:

«2019 ел башына Әлмәт муниципаль районының торак фонды 5630,3 мең кв.м тәшкил итте, шул исәптән 4029,7 мең кв.м - шәһәр торак фонды һәм 1600,6 кв.м - авыл торак фонды. Бер кешегә гомуми мөйданы белән тәэмин ителеш 27 кв.м (үсеш 2017 ел белән чагыштырганда 0,4% ка) тәшкил итте».

1.1.13. 4 бүлекнең 4.2 бүлегендәге 4.2 пунктының беренче тәкъдимен түбәндәге эчтәлекле абзацлар белән естәргә:

- яңа район Полевая ур.- Автомобилистлар ур.;
- торак кварталларда күп фатирлы йортларның нокталы төзелеше;
- Шевченко урамы буенча гараж массивлары булган территорияларне реновацияләү;

- әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясый торган житештерү объектларын, алга таба жир кишәрлекләрен торак төзелеше ечен бушатып, шәһәр читенә этаплап күчерү;

- кече авиация үсеше юлы белән авиачышлар булдыру (гидроплан);

- Урсалы микрорайонында, Түбән Мактама шәһәр тибындагы поселогында күп балалы гаиләләр өчен торак тезү ечен бүлеп бирелгән жир кишәрлекләрендә инженерлык инфраструктурасы (газ белән тәэмин итү, су белән тәэмин итү, су бүлү челтәрләре, юл челтәре) тезү;

- Петуховка микрорайонында шәхси секторда хужалык-кенкүреш канализациясе тезелеше;

- шәһәр чигендә төзелгән шәхси йортларны (ДОСААФ районы, РТС, мкр. Ивушка, мкр. Дружба, Агропроселок, мкр.Яблочко) газ белән тәэмин итү челтәрләрен тезү.

- Мәржәни урамынан Г. Тукай проспектына кадәрге участка Ленин урамын тезекләндерү, керү теркемнәрен бердәм стильдә торак, коммерция һәм ижтимагый биналар, жәяүлеләр зоналары гранит брусчаткасы белән, арт-объектлар урнаштыру;

- шәһәр һәм районның урам-юл челтәрендә тротуарлар тезү һәм капитал ремонтлау;

- жәмәгать транспорты маршрутларында «акыллы» тукталышлар кертү;

- жәмәгать пространстволарын алга таба карап тоту һәм эксплуатацияләү өлешендә бергәләп гамәлгә ашыру өчен шәхси партнерны сайлау буенча ачык процедураны әзерләү һәм үткөрү рәвешендә дөүләт-шәхси партнерлык механизмнарын эшләү;

- «Сәламәтлек» паркы үрнәгендә РТС-СУ2 районындагы паркны тезекләндерү.

1.1.14. 4 бүлекчәнең 4.2 бүлекчәсендә түбәндәге эчтәлекле абзацлар естәргә:

«2018 елның 19 ноябрендә Әлмәт экономик зонасына керә торган (Әлмәт, Азнакай, Аксубай, Баулы, Бөгелмә, Лениногорск, Яңа Чишмә, Норлат, Сарман, Чирмешән, Ютазы районнары) (алга таба - АЭЗ) арасында хезмәттәшлек турында килешү имзаланды. АЭЗ үсешенә максаты булып, Бердәм индустриаль, инвестицион-жөлеп итүчән, социомәдәни киңлек буларак, территорияне үстерү тора. АЭЗ үсеше бурычлары: районнар арасында үзара мөнәсәбәтләр принципнарын һәм типнарын формалаштыру, идарә структурасын үзгөртү, планлаштыру ысуллары хисабына кеше капиталын жөлеп итү өчен уңайлы яшәү мохите булдыру.

Муниципальара хезмәттәшлек турында килешүгә кул кую һәм АЭЗ советын тезү уртак мәсьәләләренә тормышка ашыруның нәтижәле механизмы булып тора».

1.1.15. «Әлмәт агломерациясе стратегиясе» бүлегенә 4.2.3 бүлекчәсенә 4.2 бүлегендәге беренче абзацын түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«Әлмәт агломерациясе-полицентрик агломерация, ул Әлмәт, Бөгелмә,

Лениногорск шәһәрләре (рәсем. 3.19). Агломерация процессларына шул ук исемдәге муниципаль районнарның (Әлмәт, Бөгелмә, Лениногорск) торак пунктлары жәлеп ителгән, алар бер-берсенә сәгатьлек транспорт үтемлелеге чикләрендә. 2018 елның 1 гыйнварына халыкның гомуми саны 396 мең кеше тәшкил итә. Халык тыгызлыгы-83 кеше/га».

1.1.16. 4 кискәнең 4.2 бүлегендәге 4.2.4 пунктының «Авыл территорияләрен үстерү чаралары» бүлеген түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

- Авыл эшқуарлыгын үстерү өчен инфраструктура булдыру.
- Житештерү һәм сату кооперациясен булдыру.
- Авылда торак-коммуналь хужалык белән идарә итү оешмалары тезү.
- Азқатлы тезелешне үстерү, территорияләрне инженерлык инфраструктурасы белән тәэмин итү (газ белән тәэмин итү, су белән тәэмин итү чөлтәрләре, су бүлү, юл чөлтәре).
- Шәхси йортларны газ белән тәэмин итү чөлтәрләрен тезү.
- Шәхси йортларны үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү һәм ташландык суларны агызу чөлтәрләрен тезү.
- Элемтә чаралары (кәрәзле элемтә, цифрлы телевидение) белән авыл территорияләрен каплау-100%).

1.1.17. 4 кискәнең 4.2 бүлегендәге 4.2.6 пункттын түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«Гамәлдәге һәм проектлана торган эре автомобиль юллары киселешендәге географик яктан уңайлы урнашуны, шулай ук сыйфатлы инфраструктурага булган ихтияжны исәпкә алып, «Татарстанның кенчыгыш капкалары»проекты кысаларында Әлмәт агломерациясендә логистика үсешенә аеруча зур игътибар бирергә кирәк».

Районда заманча күп функцияле логистик үзәк юк. Шул ук вакытта Татарстан Республикасының кеньяк-кенчыгыш зонасында "Урал" М5 федераль әһәмияттәге «Мәскәү - Самара – Уфа» һәм «Казан-Оренбург» Р – 239 автомобиль юлы кисешә.

Тиз йөрешле транспорт-коммуникация элементләрен булдыруга юнәлтелгән иң зур проектларның берсе - «Европа-Көнбатыш Кытай» проектын тормышка ашыру. Аның кысаларында гомуми озынлыгы 145 км булган «Алексеевск – Әлмәт» автомобиль юлы участогы тезелә.

Юл глобаль транспорт, икътисади һәм социаль коридорга әйләнәчөк. Бу трасса буенда транспорт-логистика инфраструктурасын һәм юл бие сервисын үстерү район икътисады өчен иң мөһим мәсьәләләренә берсе булып тора: юл йөрү, АЗС, кафе, кибетләр, кунакханәләр, техник карау станцияләре, автомойкалар, стоянкалар тезү өчен түләү алу системасын автоматлаштырылган һәм кулланда уңайлы жиһазлар. Әлегә юлны файдалануга тапшыру районда туризм һәм агломерация үсешенә көчле этәргөч бирәчөк. Хәрәкәттә катнашучылар теләсә нинди элемтә терләрен (интернетны да кертеп) кулланы, метеомониторинг һәм юлны видеоконтрольдә тоту кебек өстәмә хезмәтләр ала алалар.

Әлмәт муниципаль районы буенча трассаның озынлыгы 37,8 км. Автомагистральнең техник категориясе - I-а. Магистраль буенча хәрәкәтнең исәп-хисап тизлегә 130 км/сәг. Юл торак пунктларны читләтеп үтә, бу исә төбәктә бөкеләр санын киметү һәм транспорт агымнарының хәрәкәт тизлеген арттыру хисабына экологик хәлне яхшыртуга китерәчөк. Әлегә проект дәүләт-шәхси партнерлык принципларында тормышка ашырыла.

Тиз йөрешле автострада халыкның мобиллеген шактый арттырырга һәм Әлмәттән Республикабыз башкаласына кадәр 1,5 сәгать эчендә ерак араны үтәргә мөмкинлек бирәчөк.

Автомобильләштерү дәрәжәсе арту белән, гамәлдәге тезелеш территорияләрендә дә, яңа территорияләрдә дә парковка урыннары чөлтәрен үстерү зарурлыгы туа. Барлыкка килгән тезелешләренә транспорт инфраструктурасы

объектлары белән туендыру жир асты киңлеген тезекләндерү һәм үзләштерү хисабына мөмкин. Шәһәр территорияләрен һәм яңа территорияләрдә максималь техник-икътисадый һәм санитар-гигиеник эффектны экономияләү максатларында, территория төзелеше этабында жир асты киңлеген үзләштерүне тәкъдим итәргә кирәк (биналар астында һәм алар янәшәсендәге кишәрлекләр, торак, административ, житештерү һәм ижтимагый биналар астында урнаштырылган жир асты күпяруслы гаражлары).

Әлмәт муниципаль районы «2013-2023 елларга Татарстан Республикасында газ-мотор ягулыгы базарын үстерү» дәүләт программасын гамәлгә ашыру кысаларында Татарстан Республикасы территориясендә Автогаз тугыру станцияләре чөлтөрән киңәйтү буенча пилот проектына керде.

Район территориясендә Түбән Мактама поселогында бары тик бер генә АГНКС эшли. Газ заправкасы инфраструктурасын киңәйтү максатыннан шәһәр чигендә - Обьездная урамында, Нагорный торак пункты каршында АГНКС тезелә. Объект тезелешен тәмамлау срогы-2019 елның августы.

Әлмәт муниципаль районының пространство үсеше өлкәсендә чаралар программасы:

- Әлмәт шәһәре – 2017-2018 еллар Генераль планына төзәтмәләр керту;
- жирдән файдалану һәм төзелеш – 2017-2018 еллар кагыйдәләренә төзәтмәләр керту;
- 2017-2018 елларда Әлмәт муниципаль районында шәһәр тезелеше эшчәнлеген тәмин итү буенча мәгълүмат системасын булдыру;
- шәһәрнең төньяк өлешен планлаштыру проектларын эшләү (600 га) - 2018 еллар;
- 2017-2021 елларда - «Парковый» торак районының инженер һәм юл инфраструктурасы тезелеше;
- «Парковый» торак районында торак төзү - 2018-2021 еллар;
- шәһәр сусаклагычын тезекләндерү - 2017-2020 еллар;
- 2017-2018 еллар-буалар каскадын тезекләндерү;
- авыл хужалыгы предприятиеләренә хужалык эшчәнлегендә тече судан файдалану өчен Әлмәт районының кече елгаларының торышын яхшырту буенча муниципаль программа эшләү;
- Урсалы, Түбән Мактама микрорайонында күп балалы гаиләләр өчен торак төзү өчен бүлеп бирелгән жир кишәрлекләрендә инженерлык инфраструктурасы (газ белән тәмин итү, су белән тәмин итү, су бүлү чөлтөрләре, юл чөлтөре) тезү;
- Петуховка микрорайонында шәхси секторда хужалык-көчүреш канализациясе тезелеше;
- шәһәр чигендә (ДОСААФ районы, РТС, мкр Ивушка, мкр. Дружба, Агропроселок, мкр. Яблочка) тезелгән шәхси йортларга газ белән тәмин итү чөлтөрләрен тезү.
- 2017-2020 елларда велоюллар тезү (250 км);
- шәһәр һәм районның юл-транспорт чөлтөрән реконструкцияләү;
- 2017-2020 елларда шәһәр һәм районның юл – транспорт чөлтөрән реконструкцияләү;
- яңа урамнар тезелеше:
- Әминов урамының дэвамы;
- Обьездная урамының дэвамы;
- Техвәтуллин урамының дэвамы;
- Ленин урамының Көләй станциясенә кадәр дэвамы;
- төньяк юнәлештә Изаил Зарипов проспектын дэвам итү;
- төньяк юнәлештә Чехов урамының дэвамы;
- «Көнбатыш капкалар», «Дружба» микрорайоннарын колачлап муниципаль

маршрут челтәрен киңәйтү,

- Әлмәт районы территориясе буенча Алексеевск-Әлмәт автомобиль юлы төзелеше;

- спутник-жирлекләрнең үсеше: Т.Мактама, Колшәрип, Кәләй ст., Югары Мактама, Яңа Нәдер, Сабанча, Габдрахман, Миңлебай авыллары;

- шәһәр каты көнкүреш калдыклары полигонын киңәйтү - 2018-2020 еллар;

- 2017-2021 еллар Әлмәт муниципаль районы коммуналь инфраструктурасын үстерү программасы»

1.1.18. 4 бүлекнең 4.3 бүлекчәсенең 4.3.1 пунктндагы 3 пунктчасын түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«3. Югары үзле нефть һәм табигий битум чыгару.

2017 елның октябрдә «Татнефть» ГАҖнең Әшәлчә ятмасында 3 млн .тонна югары үзле нефть чыгарылган, ә 2018 елның октябрдә – 5 млн. тонна».

1.1.19. 4 бүлекнең 4.3.1 бүлекчәсендәге 4 пунктндагы 2 пунктчасының абзацын түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«4. Махсус икътисади зона булдыру үсешнең нәтижәле коралы булачак. Хәзерге вакытта Россия Федерациясе Икътисадый үсеш министрлыгына гариза жиберелгән. Әлеге проектның стратегик инвесторы - «Татнефть» компаниясе. Аның территориясендә 17 резидент-компания эшләчәк. 2025 елга «АлМА» ның якорьле резидентларының инвестицияләр күләме 67,9 млрд.сумга житәчәк, 1000нән артык яңа эш урыны булдырылачак. МИЗны тулыландыру һәм яңа резидентларны жәлеп итү буенча зур эш көтелә». Хәзерге вакытта малеин ангидридының дөнья базары якынча 2 млн тоннага якынлашты, һәм ул үсеш темпларын елына 3,5% ка күрсәтер дип кетелә. Россиядә, бүгенге көндә, малеин ангидрид житештерү буенча гамәлдәге бер генә завод та юк, шул ук вакытта без бутанның эре продуценты һәм экспортеры булып торабыз».

1.1.20. 4 бүлекнең 4.3 бүлекчәсенең 4.3.2 пункттын түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«Әлмәт муниципаль районының авыл хужалыгы жирләре майданы 147 мең га тәшкил итә, шулардан 88,8 мең га серүлек жирләре, шул исәптән бертекле һәм кузаклы культуралар майданы-40,6 мең га.

Узган ел бәртекле һәм кузаклы культуралар уңышы 94 мең тонна тәшкил итте, анда уңыш 1 гектардан 21,4 центнер тәшкил итте, рапс һәм көнбагыш 2,5 мең тоннадан артык суктырылды, фермер хужалыкларында 400 тонна бәрәңге үстерелде.

Азык 29 мең тонна әзерләнгән, бу бер шартлы терлеккә 33,9 центнер азык берәмлеге, 2017 елга карата 105% тәшкил итә.

«Авил» АХКсында 6,8 млн. сумга 500 тоннадан артык яшелчә культуралары жыелды. Кооперативта катнашучылар тарафыннан 2018 елда ремонт кура жиләге үстерү өчен 2 га майданда арка теплицалары урнаштырылды. Быел чәчү майданы структурасы 170 гектардан артык тәшкил итәчәк, анда яшелчә һәм жиләк-жимеш культуралары үстерү планлаштырыла.

«Жиләкле үзән» проектын тормышка ашыру дәвам итә, хисап елында 9 млн.сумнан артык жиләк житештерелде һәм сатылды. Татарстан Республикасы һәм Россия Федерациясе фермер хужалыкларына сату өчен 1 млн жиләк, кура жиләге, карлыган үсентеләре үстерелде. Агымдагы елда карлыган жыю өчен махсус комбайн, шулай ук 5 га майданда жиләк-жимеш культуралары өчен теплицалар урнаштыру планлаштырыла.

Крестьян-фермер хужалыклары Харрасов И.Г. һәм Азизов Р.Ш. жиләк-жимеш культуралары житештерү буенча 2018 елда «Яңа эш башлаучы фермер» программасында 1,5 млн. сум грант оттылар, бу акчаларны үз хужалыкларын үстерүгә, кирәкле жиһазлар һәм авыл хужалыгы техникасы сатып алдылар.

Районда шулай ук крестьян (фермер) хужалыклары да уңышлы гына эшләр килә. Фермер Заикин А.В. ит юнәлешендәге яңа терлекчелек фермасын төзүне тегәлләде. Узган ел Татарстан Республикасы Авыл хужалыгы һәм азык-төлек министрлыгының гаилә терлекчелек фермаларын үстерүгә грантлар бирү ечен крестьян фермер хужалыклары проектларын сайлап алу буенча конкурс комиссиясе утырышы йомгалары буенча Алексей Заикин конкурста жиңүче дип танылды. Алынган грант суммасы 7 млн 350 мең сум тәшкит итте. Терлек симертү мөйданчыгы төзелешенә һәм 150 баш мегезле эре терлек сатып алуға акча каралган. Әлеге хужалыкның теп юнәлеше-сарыкчылык һәм 2018 елда терлекләренә баш саны 1600 баштан артып китте. Заикин КФХсы буенча эре һәм вак мегезле терлек ите житештерү 281 цн, 97 цн сату тәшкит итә.

Яшелчә культуралары, чәчәкләр, чәчәк үсентеләре житештерү буенча шулай ук «Мактама теплица хужалыгы»ЖЧЖ дә үз эшчәнлеген башкара. Узган ел хужалык 38 мең данәдән артык чәчәк үсентеләре саткан, 11 тонна томат, 18 тонна кыяр житештерелгән һәм сатылган. 2019 елга 40 тоннадан артык яшелчә үстерү һәм сату планлаштырыла.

Жиләк-жимеш культураларын, декоратив һәм ылыслы токымнарны үстерү белән «Интех-Урман»ЖЧЖ шегильләне. 15 гектардан артык мөйданда 200 дән артык жиләк-жимеш культураларының сорты булган аналык коллекция участогы булдырылды; 50 га мөйданда - түбән сортлы хужалыкларда витаминнар һәм микроэлементлар күп булган грушалар житештерү буенча интенсив типтагы жиләк-жимеш культуралары бакчасы салынды. Соңгы елларда «ИнтехЛес " 4 мең гектардан артык саклагыч урман утыртмаларын үзләштерде, 6,5 млн ылыслы һәм яфраклы агач үсентесе утыртылды.

Район кырларында урып-жыю уңышлы узды, бөртекле һәм техник культураларны урып-жыю планлаштырылган чорда тегәлләнде. Муниципалитетның премия фонды урып-жыю вақытында комбайнчыларға ярдәм итүгә өстәмә стимул булып тора. Узган ел барлыгы 400 мең сумлык 72 комбайнчы бүләкләнде.

2019 ел уңышы өчен 9 мең тоннадан артык бөртекле һәм кузаклы культураларның орлык материалы салынган. 13 мең га мөйданда көзгә культуралар чөчелгән.

Авыл хужалыгын үстерүнең бер юнәлеше-терлекчелек. 2019 елның 1 гыйнварына мегезле эре терлек саны 13272 баш тәшкит итте.

2018 елда 4321 баш бозау туган (2017 елга карата 117%). Тулаем сөт савымы 18514 тонна тәшкит итте, бу 2017 елга караганда 25% ка күбрәк.

Бер сырдан уртача савым 4,5 мең кг тәшкит итте, 2017 елда бу күрсәткеч 3,7 мең кг дәрәжәсендә иде, бу 119% тәшкит итә.

Агросәнәгать комплексында 2018 елда гомуми ит житештерү 1,6 мең тонна тәшкит итте.

2019 ел башына 100 га авыл хужалыгы жирләренә сөт житештерү күрсәткече 149 бәя (республика буенча уртача 325цн), 100 га авыл хужалыгы жирләренә ит житештерү 12 цн (республика буенча уртача 47цн) тәшкит итә.

Энергия белән тәэмин ителеш 100 га тәшкит итә 149 ат.с. (республика буенча уртача – 154 ат. с.).

2018 елда авыл хужалыгы буенча республика районнарының йомгаклау рейтингында Әлмәт районы 43 урынның 39ын, терлекчелек буенча 31 урынны били.

Билгеләнгән бурыч кысаларында чаралар исемлеген билгеләргә мөмкин:

1. 600 баш савым сыерына исәпләнгән заманча сөтчелек комплексын тезү (инвестицияләренә гомуми күләме 500 млн. сум.)

2. Савым сыерларының продуктлылыгын арттыру, терлекләренә ваклагыч-азык таратучы катнашмалар кулланып, тукландыруда заманча технологияләр кертү юлы белән.

3. 5 мең тонна продукция сыйдырышлы яшелчә саклагычлары тезү.
4. 42 га майданда суган үстерү проектын гамәлгә ашыру, чөчү майданын биш ел дәвамында 1000 гектарга кадәр арттыру (инвестицияләрнең гомуми күләме якынча 20 млн. евро)
5. Агросәнәгать комплексын үстерү һәм аңа ярдәм итү елкәсендә федераль һәм төбәк максатчан программаларында системалы катнашу.
6. Авыл хужалыгы предприятиеләрен техник һәм технологик модернизацияләү.
7. Авылда хужалык итүнең кече рәвешләренә ярдәм итү.
8. Авыл хужалыгы жирләре әйләнешен камилләштерү һәм алардан файдалануның икътисадый нәтижәләлепеген арттыру.
9. Жирләрнең уңдырышлылыгын арттыруның яңа нәтижәле технологияләрен куллану.
10. Ябык һәм ачык грунт яшелчәләрен конкурентлыкка сәләтле житештерүне киңәйтү.
11. Жиләк-жимеш культураларын житештерүне арттыру.
12. Югары сыйфат стандартларына туры килә торган (Европа стандартлары, «хәләл») тирәнтен эшкәртү продукциясе житештерү.
13. Авыл хужалыгы продукциясе житештерүчеләренә кооперациясен тәэмин итү һәм аңа ярдәм итү.
14. Агросәнәгать комплексы елкәсендә эшләүче предприятиеләргә һәм эшкуарларга ярдәм итү чаралары турында мәгълүматның үтемләлепеген һәм үтә күренмәләлепеген арттыру.
15. Әлмәт муниципаль районы территориясендә агросәнәгать комплексы елкәсендә инвестицияләр үсешен тәэмин итү.
16. Муниципаль районның авыл хужалыгы житештерүчеләренә сату базарларын киңәйтүдә ярдәм итү.
17. Шәхси сектордагы сыерларны ясалма орлыкландыру. Шәхси секторда сыерларны ясалма орлыкландыруны авыл хужалыгы формироваиеләре кетүен яңарту технологлары һәм районның һәр авыл жирлегендә участок ветеринария табиблары көче белән колачлау мөмкин түгел диярлек. Шәхси секторда сыерларны ясалма орлыкландыру белән аерым шегильләнергә теләүчеләр дә бар. Кирәкле жиһазлар булса, ясалма орлыкландыру шактый артачак. Шәхси сектордагы сыерларны ясалма орлыкландыруны тулысынча тикшереп тору ечен орлыкландыру жиһазларын авыл жирлеге башкарма комитеты балансына беркетергә кирәк. Шәхси эшмәкәрләр терлекләренә орлыкландыру буенча башкарылган эшләр турында авыл жирлекләре башлыкларына хисап тотачак. Авыл жирлекләре башлыклары ягыннан контроль тулы дәрәс анализ бирәчәк һәм бу юнәлештә эшнең реаль торышын күрсәтәчәк.»

1.1.21. 4 кисәкнең 4.3.3 бүлекчәсенә 4.3 пункттын түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«Эшкәртү сәнәгәте Әлмәт муниципаль районы ечен бик мөһим сәнәгать тармагы булып тора. Биредә елына 12 миллиард сумга якин продукция житештерелә, бу теяп озатылган продукциянең гомуми күләменә 3,5 процентын тәшкит итә. Муниципаль районның эшкәртү сәнәгатендә 4,5 меңгә якин кеше эшли.

Бу тармакның житештерү һәм коммерция эшчәнлеге, шул исәптән, Россиядән дә читтә дә чыга. Әлмәт муниципаль районының эшкәртү тармакларының иң зур вәкилләре - «Әлмәт труба заводы» АЖ һәм «АЛНАС»ЖЧЖ. Районның эшкәртү тармагының тулаем территориаль продуктының гомуми күләмендә аларның өлеше 70% тан артык.

Эшкәртү сәнәгәте предприятиеләренә күп өлеше бу территориядә республиканың көньяк-көнчыгыш субъектының нефть-газ чыгару тармагын

материаллар һәм жиһазлар белән тәэмин итү өчен барлыкка килде. Хәзерге вакытта эшкәртү һәм нефть-газ чыгару тармагы предприятиеләренең республика чикләрендә хезмәттәшлеге сизелерлек булып кала бирә, әмма икътисадның яңа территорияләре һәм секторлары базарларына чыгу тенденциясе күзәтелә.

Әлмәт муниципаль районы икътисады ечен эшкәртү сәнәгате өлкәсендә житештерүне диверсификацияләү һәм модернизацияләү, шулай ук предприятиеләренең экспортка юнәлдерелгән житештерүен үстерү һәм тенденцияләрен арттыру стратегик яктан мөһим булып тора.

Безнең районның конкурентлылык сәләтен һәм жәлеп итүчәнлеген арттыру максатында территорияне үстерү, икътисадның реаль секторында импортны алыштыру мөмкинлеге буенча эш алып барыла.

Үсеш юнәлешләренең берсе булып, 2019 елның 30 гыйнварында Россия Федерациясе Сәнәгать һәм сәүдә министрлыгы боерыгы белән теркәлгән сәнәгать кластеры булдыру тора. Әлмәт районында сәнәгать кластерын үстерү оешмаларга импортны алыштыру максатларында кластерның сәнәгать продукциясен житештерү буенча уртак проектларны гамәлгә ашырганда тотылган чыгымнарны субсидияләргә мөмкинлек бирәчәк. Бүгенге кендә төп бурычларның берсе-проектлар белән тулыландыруны тәэмин итү.

«Нефть чыгару һәм кудыру ечен насос жайланмалары житештерү» һәм «Автомобиль шиннары ясау ечен пресс-формалар житештерү» проектлары Әлмәт районы территориясендә беренче игълан ителгән проектлар булчак.

Муниципаль район территориясендә эшкәртү сәнәгатен үстерү өлкәсендә стратегик максатларга ирешү ечен кайбер чараларны тормышка ашырырга кирәк:

1. Муниципаль район территориясендә эшкәртү сәнәгате предприятиеләре ечен күргәзмәләр оештыру һәм үткәру.

2. Муниципаль хакимиятнең муниципаль районның эшкәртү сәнәгате предприятиеләре вәкилләре белән түгәрәк өстәлләр яки форумнар форматында даими очрашуларын оештыру һәм үткәру.

3. Муниципаль район сәнәгать предприятиеләренең тышкы икътисади элементләрен үстерүне стимуллаштыру.

4. Әлмәт муниципаль районы территориясендә фән сыешлы һәм чиста житештерүне үстерүне стимуллаштыру.

5. Эшкәртү сәнәгате предприятиеләре ечен квалификацияле кадрларны нәтижәле әзерләүне оештыру.

6. ӘМР территориясендә эшкәртү сәнәгате өлкәсендә инвестицион проектларны эзләү һәм тормышка ашыру.

7. ӘМР территориясендә нефть-газ чыгару тармагы ечен запорное жиһазлар житештерүне локальләштерү буенча инвестицион проектны тормышка ашыру.

8. Нефть скважиналарын горизонталь бораулау ечен коррозиягә каршы капламалы торбалар житештерүне оештыру проектын гамәлгә ашыру.

9. Сәнәгать кластеры үсеше

10. Предприятиеләрне кадрлар белән тәэмин итү месьәләләренә ярдәм итү».

1.1.22. 4 бүлектәге 4.3.4 пунктының икенче абзацын түбәндәге редакциядә бөян итәргә:

«Районның иң зур рекреацион объекты - «ЯН» тау чаңгысы шуу комплексы. Хәзерге вакытта комплекс территориясендә терле катлаулыктагы 7 яктыртылган тау чаңгысы трассасы бар. Тау чаңгысы трассаларының озынлыгы - 4612 м, гомуми майданы - 156750 кв.м. күтәрткечнең үткәру мөмкинлеге - 932 кеше/сәгать».

1.1.23. 4 бүлекнең 4.3.4 пунктындагы алтынчы абзацын түбәндәге редакциядә бөян итәргә:

«Куелган стратегик максатларны хәл итү өчен түбәндәге чараларны тормышка ашырырга кирәк:

1. ЯН тау чаңгысы шуу комплексы базасында спорт-сәламәтләндрү туризмын үстерү

2. Медицина туризмын үстерү (теп үсеш объекты булып «Татнефть» ААҖ Медсанчасти тора»)

3. Күп функцияле спорт комплексы тезелеше

4. Эчке туризмны үстерү буенча федераль һәм региональ максатчан программаларда ӘМР катнашуы.

5. ӘМР Татарстан Республикасы территориясе буенча узучы гамәлдәге туристлык маршрутларына кертелде.

6. ӘМР туристик инфраструктурасы турында мәгълүмат белән тематик сайт булдыру һәм аның мәгълүмати ярдәмен тәмин итү һәм чөлтөрдә алга таба мавыктыру.

7. Туризм һәм ӘМР территориясендә хөзмөт күрсөтү өлкөсендә инвестицион проектларны эшләү һәм тормышка ашыру.

8. Велосипед спортын үстерүне стимуллаштыру һәм һөвөскөрләр арасында велосипедны популярлаштыру өчен массакүләм чараларны даими рөвештө үткөрүне оештыру.

9. ӘМР вәкилләренөң туризм өлкөсендәге тематик күргөзмөлөрдә катнашу.

10. Бер өлга республика һәм федераль масштабтагы массакүләм спорт-күңөл ачу чаралары графигын эзөрлөү һәм аны мәгълүмати яктырту.

11. Татарстан Республикасы һәм күрше төбөкләр территориясе буенча турларны гамәлгә ашыручы туроператорлар вәкилләре өчен ӘМР туристик мемкинлекләрен тәкъдир итү.

12. Ян тау чаңгысы шуу комплексын киңөйтү проектын эшләү һәм тормышка ашыру.

13. «Акташ укыны»табигый объектын тезеклөндөрү һәм популярлаштыру.

1.1.24 4 бүлекнөң 4.3 бүлекчөсенөң 4.3.5 пунктын түбөндәге редакциядә бөян итөргө:

«Көчө бизнесны һәм эшкүарлыкны үстерү һәм аңа ярдөм итү Әлмөт муниципаль районы социаль-икътисадый үсөшенөң стратегик мөһим бурычларыннан берсө булып тора. Урта сроклы перспективада муниципаль район икътисадында көчө бизнес һәм эшмөкөрлекнөң ролө сизелерлек артырга тиеш. Шуны өйтергө кирөк, эшмөкөрлекнө һәм халыкның үзмөшгульлегөн үстерү икътисадның шөһөр барлыкка китөрүчө секторында эш урыннарын кыскарту белән бөйлө социаль киеренкөлөк куркынычын кимөтергө мөмкинлек бирөчөк.

2013 өлга кадөр Әлмөт муниципаль районында көчө бизнес предприятияләре һәм эшмөкөрлөрнөң күплөп һәм ваклап сату һәм башка хөзмөтлөр күрсөтү өлкөсендә үсөш динамикасы күзөтелө. Сөүдө өлкөсенөң үсөшө турыдан-туры тормыш дөрөжөсенөң югары булуына, димөк, Әлмөт муниципаль районы халкының сатып алу сөлөтө югары булуына бөйлө иде. Әмма Глобаль кризис күренешлөрө нөтижөсендә 2013 өлдан 2015 өлга кадөр шөхси эшмөкөрлөр саны 4560 көшөдөн 4442 көшөгө кадөр кимү күзөтелө. Шул ук вакыт эчөндө көчө предприятиялөр саны 3638 компаниядөн 3459га кадөр кимөгөн.

Әлмөт муниципаль районы көчө бизнесының күпчөлөк өлөшө хөзөргө вакытта сөүдө, аренда мөнөсөбөтлөрө һәм төзелөш өлкөлөрөндө тупланган. Әлмөт муниципаль районы жән башына сату күлөмө, ТР ваклап сату өйлөнөшөнөң гомуми күлөмөндө өлөшө, сөүдө мөйданчыклары белән тәмин ителөш, бу күрсөткөчлөр буенча Казан һәм Чаллы шөһөрлөрөннөн генө калыша.

Хөзөргө вакытта 3 сөнөгать мөйданчыгы эшли, шуларның 2сө аккредитацияне 2018 өлда Татарстан Республикасы Икътисад министрлыгында («Татнефть-Актив» ЖЧЖ, «АТЗ» АЖ, ТЗБ) узды, гомуми мөйданы 51 мең кв. м.

Бүгөнгө көндө 47 резидент 35 мең кв.м. куллана. Яңа производстволарны

урнаштыру өчен гамәлдәге сәнәгать майданчыкларының 16 мең кв. метрдан артык ирекле майданы бар.

Шунысы кызганыч, район икътисады елкәсендә кече предприятиеләрнең сизелерлек үсеше күзәтелми диярлек.

Кече бизнеска ярдәм итү һәм аны үстерү өлкәсендә бүгенге көнгә кадәр иң актуаль мәсьәләләр булып кала бирә:

- Кече предприятиеләрне һәм эшкуарларны микрокредитлаштыру инструментларын үстерү;

- хужалык итүче субъектларга һөнәри консультацион ярдәм күрсәтү;

- кече бизнес вәкилләре һәм муниципаль хакимият органнары арасында нәтижәле мәгълүмати хезмәттәшлекне гамәлгә ашыру;

- ӘМР өчен икътисади һәм социаль әһәмияткә ия булган кече предприятиеләрне һәм эшмәкәрләрне ачыклау һәм аларга ярдәм итү;

- яшь эшкуарларны эзләү һәм аларга ярдәм итү;

- кече бизнес белән нәтижәле идарә итү өчен кирәкле булган беләм һәм күнекмәләрне алу мөмкинлекләрен киңәйтү;

- продукцияне сатуны стимуллаштыру;

- кече бизнес кадрларын укыту һәм квалификацияләрен күтәрү;

- франчайзинг эшмәкәрлеген үстерү.

Куелган бурычларны хәл итү өчен берничә чараны гамәлгә ашырырга кирәк:

1. Кече бизнес өчен кредитлар буенча процент ставкасын субсидияләү.

2. Кече бизнес белән консультацион-эксперт хезмәттәшлеге өчен офис булдыру фронты.

3. Муниципаль районның житештерү инфраструктурасын һәм майданнарын куллану өчен уңайлы шартлар бирә торган яңа сәнәгать майданчыкларын булдыру һәм үстерү.

4. Кече бизнеска халыкара, федераль, региональ һәм жирле әһәмияттәге күргәзмәләрдә катнашырга ярдәм итү.

5. Муниципаль хакимият органнарының кече бизнес һәм эшкуарлык мәнфәгатьләрен кайгыртучы эшмәкәрләр һәм иҗтимагый оешмалар белән даими мәгълүмати хезмәттәшлеген оештырырга.

6. Кече бизнес вәкилләренә һәм эшмәкәрләргә консультацион-эксперт хезмәтләренә (юридик ярдәм, бухгалтерлык хезмәте, маркетинг хезмәте һ.б.) ташламалы керү мөмкинлеген гамәлгә ашыру.

7. Кече бизнеска һәм эшкуарлыкка ташламалы консультация-эксперт ярдәме күрсәтүне тәэмин итүче буларак дөүләт һәм муниципаль сатып алуларда катнашу мәсьәләләре буенча оештыру мөмкинлеген оештырырга.

8. Кече бизнесның һәм эшмәкәрләрнең тиешле региональ һәм федераль ярдәм программаларына максимал рәвештә җәлеп ителүен оештырырга.

9. Субконтракция, аутсорсинг һәм товар белән тәэмин итүче буларак корпоратив сәүдә майданчыкларында катнашу формасында кече бизнесның муниципаль районның һәм республиканың эре предприятиеләре белән нәтижәле хезмәттәшлеген оештырырга.

10. Иҗтимагый яки коммерция оешмалары базасында кадрлар үзәген кече бизнес өчен эзләү, сайлау, әзерләү, яңадан әзерләү, адаптацияләү һәм бөяләүне тәэмин итә.

11. Инвестицияләргә мохтаж булган кече бизнес һәм потенциал инвесторларның нәтижәле мәгълүмати хезмәттәшлеген оештырырга.

12. Франчайзинг эшкуарлыгын үстерү (кече һәм урта эшкуарлык субъектлары өчен семинарлар үткөрү өчен экспертларны җәлеп итү).

13. Яшь һәм яшь эшмәкәрләр өчен коворкинг үзәге оештырырга.

14. Ел саен үткөрөлө торган яшьлөр бизнес-лагерьларын уздыруны оештырырга.

15. Яшьлөр бизнес-проектлары конкурслары уздыруны оештырырга.

16. Яшьлөрнең эшкуарлык компетенциялөрен үстерүгә юнөлдөрөлгөн идарөче һәм бизнес-тренингларны үткөрүне оештырырга.

17. Продукцияне сатуны стимуллаштыру (житештерүне локальләштерү, кооперация, күргөзмөлөрдө катнашу)

18. Кече бизнес кадрларын укыту һәм квалификациялөрен күтөрү

19. Кече эшмәкәрлек субъектларына финанс-мөлкәт ярдәме күрсәтү

20. Корпоратив эшмәкәрлек чаралары планын эшлөү

21. Социаль эшкуарлыкны үстерү

22. Франчайзинг эшкуарлығын үстерү».

1.1.25. 4 бүлектөгә 4.3 бүлекне түбөндөгә эчтөлөклә 4.3.7 пункты белән естөргә:

«4.3.7 «Акыллы шөһәр концепциясе»

Акыллы шөһәрнең бурычлары:

1. ресурсларны экономиялөү

2. шөһөрдә куркынычсызлык дәрәжәсен күтөрү

3. шөһәр халкыннан оператив һәм дөрес кире элементә алу

4. шөһәр системасына үз вакытында һәм объектив жайга салу йогынтысын жайга салу

5. социаль инфраструктураны уңайлы һәм оператив куллану

6. акыллы яшөүчеләр» укыту

7. «экологик хөлне яхшырту

«Акыллы шөһәр» формалаштыру кысаларында районда инновацион проектлар гамәлгә кертелә, аларны без 7 юнөлөшкә бүлөбөз:

1. Интернет әйберлөр;

2. Жәмәгать куркынычсызлығы;

3. Медицина;

4. Торак-коммуналь хужалык;

5. Экология

6. Мәгариф;

7. Транспорт инфраструктурасы.

Проектлар

Хәзергә вакытта 12 проект тормышка ашыруның терле стадияләрендә тора.

1. «Әйберлөр Интернеты»

«Россия Федерациясенәң цифрлы икътисады» дөүлөт программасының төп максатларына һәм бурычларына туры китереп, Әлмәттә ерак радиусның энергоэффектив чөлтөрлөрә технологиясе кертелә - LPWAN —LoRa гаиләсеннән LoRaWAN-ераклык (Long Range) югары булуын аңлата. Аның радиусы гадәти Wi-Fi, Bluetooth һәм 4G радиусына караганда күбрәк, 15 километр тәшкит итә. Әлбәттә, физика югалтуларсыз естенлекләр бирми. Мондый ераклык булганда мәгълүматларны тапшыру тизлегә кими, әмма бу житәрлек, чөнки к. smart-жайланмалар, IoT-девайслар бер-берсенә видео жибөрмилөр, тавыш элементәсе кулланмыйлар.

Ахыргы узеллары (датчиклар, счетчиклар, трекерлар һ.б.) мәгълүматны база станциясенә тыныч кына тапшырсыннар ечен 30-50 бит/с тизлегә житә. Тизлек булсын ечен, Интернет чөлтөрлөрә ISM-ешлыкларда (ISM - Industrial, Scientific, Medical) лицензияләнми торган әйберлөр (ISM — Industrial, Scientific, Medical) — берәүгә дә хәбәр итөргә, мондый диапазоннарда тапшыруларга рөхсәт алырга, ә иң мөһиме-түлөргә кирәк түгел. Бу LoRaWANны мәгълүматлар тапшыру мөхитә

буларак, интернет эйберләрен үстерү өчен дүртенче сәнәгать революциясе булып тора.

Сынау проекты кысаларында LoRa Wan база станциясе Маяковский ур., 34 адресы буенча Таттелеком бинасында урнаштырылган. Бүгенге кендә Әлмәт шәһәрндә LoRa челтәрен жәелдерү өчен база станцияләре сатып алына. Шулай ук «Водоканал» ЖЧЖ исәпләү приборлары датчикларыннан су югалтуны минимальләштерү максатында күрсәткечләр жыю буенча пилот проектын эшләтеп жиберү карала.

Моннан тыш, шәһәрдә социаль инфраструктура объектларында 62 адрес буенча 70 керү урыны бар. Әлеге нокталар теләгән һәркемгә интернетка 128 кбит/с тизлек белән керү мөмкинлеге бирә, ә Таттелеком абонентларына тизлек 5 Мбит/с кадәр арттырылган.

Агымдагы елда сынау проекты кысаларында жәмәгать транспортында Wifi сыналды, тест уңышлы узды. Киләсе елда әлеге проектны коммерция эксплуатациясендә гамәлгә ашыру планлаштырыла.

2. «Имин Әлмәт» программасы — зур видеокүзәтү системасы ул, ул шәһәрнең эре автомагистральләрендәгә хәлләрне, авария хәлләрен күзәтеп торырга, торак йортларны йорт территорияләрен контрольдә тоту өчен видеокүзәтү системалары белән тәэмин итәргә мөмкинлек бирә

«Шәхесләрне тану»

Хәзерге вакытта Әлмәт муниципаль районында ЭЭИ бүлегенә 3481 видеокамера урнаштырылган. Пилот проект кысаларында, хокук бозучыларны эзләү һәм яшәү кагыйдәләрен үтәүне контрольдә тоту максатыннан, ТР буенча Эчке эшләр министрлыгы белән берлектә, еч күпфатирлы торак йортта һәм ике балалар бакчасында 21 фронт IP-камера урнаштырылган. Проектны тормышка ашыру барышында алынган нәтижәләр Әлмәт шәһәрндәгә барлык күпфатирлы йортларның подъездларына системаны жәелдерү, маскировканың терле ысулларына карамастан, бер генә тапкыр булса да, эзләнелүче затларны ышанычлы билгеләргә мөмкинлек бирәчәк. Әлмәт муниципаль районы территориясендә «Имин шәһәр» АПКны гамәлгә кертү нәтижәләре буенча Россия Эчке эшләр министрлыгының Әлмәт районы буенча бүлеге тарафыннан 2017 елда 33 жинаят ачылган, административ хокук бозулар турында 158 беркетмә тезелгән.

«OPPEN Шәһәр»

Шулай ук «Имин шәһәр» программасы кысаларында OPPEN Шәһәр проекты - глобаль идарә итү системасы интеллектуаль керү мөмкинлеге:

ТЕЛЕФОНЫГЫЗ БАРЛЫК АЧКЫЧЛАРЫГЫЗНЫ АЛЫШТЫРА!

- торак, муниципаль, коммерция һәм башка объектларга керүне тормышка ашырганда гражданның куркынычсызлык һәм уңайлылык дәрәжәсен арттыру өчен билгеләнгән; шәһәрләрнең цифрлы трансформациясен тизләтә, мөһлүматларны жыю һәм анализлау;

- смартфонда кушымта яки якланган транспонтер тамгасы файдасына физик ачкычлар кулландан баш тартырга мөмкинлек бирә. Алар сез фатир, йорт, автомобиль, шлагбаумы, капка, подъезд ишегенә якын килү белән ачыла торган була.

Контроллер түбәндәгә мөмкинлекләренә бирә:

- керү/чыгу юлларын теркәргә (дата/вакыт), үз һәм чит кешеләрне танырга, читләрне үткәрмәскә; объектны ачу өчен OPPEN (IOS/Android) жайланмалары аша идарә итәргә мөмкин яки объектка якын килү дә жите (кесәдә смартфон яки махсус метка-транспонтер булу кирәк);

- ачкычларыгызны бер аккаунтта сакларга;

- 1 сәгатьтән алып тәүлеккә кадәр чикләнгән вакытка «кунак булу» мөмкинлеге белән уртаклашырга;

- читтән торып кулланучыларны өстөргә яки бетерергә; кушымта кулланучыларына хәбәр итәргә.

Хәзерге вакытта система 4 торак йортта урнаштырылган, аларда 3853 кеше яши. Хәзерге вакытта финанслау чыганаclarы билгеләнә.

3. «ОК'ДОКТОР» сервисы

24 апрель кенне Әлмәттә Идел бие федераль округында беренче телемедицина үзәге ачылды. «Ок, Доктор» цифрлы сырхауханәсе».

Үзәкне ачуның төп идеясе-һәр пациентка уңайлы шартларда Казаннан, Мәскәүдән, Санкт-Петербургтан, Әлмәттән чыкмыйча квалификацияле табибларның оператив консультацияларен алу мөмкинлеген максималь яқынайту. Шулай ук махсус жайланмалар ярдәмендә сәламәтлек торышын реаль вакыт режимында күзәтү, цифрлы рәвештә медицина документациясен саклау һәм тапшыру, пациентка тикшерүләр узу һәм дарулар кабул итү турында автомат режимда искәртү.

4. «Акыллы жылылык»

Ресурсларны экономияләү максатыннан жылылык, яктырту һәм су белән дистанцион идарә итү буенча проектлар гамәлгә кертелә.

«Акыллы жылылык» - жылылык китерүченең параметрларын (температура, чыгым, басым, гикалорияләр саны, биналарны су басу, авария хәлләре) онлайн режимда контрольдә тотарга, шулай ук температураны, уңайлылыкны дистанцион рәвештә кейләргә, торак йортта жылылык китерүченең бирү графигын үзгәртәргә мөмкинлек бирә торган программа-аппарат комплексы. Бүгенге көндә 821 йорт тоташтырылды.

«Акыллы жылылык» комплексы ярдәмендә 2017 елда кайнар су белән тәзмин итү параметрларын 50 тапкыр кире кагу (температура режимы, басым параметрларын кире кагу, насосны езу) һәм тышкы һава температурасына бәйлә рәвештә үзәк жылыту системасының эш режимын кире кагу (перетоп, китереп житкәрмәү) теркәлгән, бу житешсезлекләрне оператив рәвештә бетерергә мөмкинлек бирде.

Салкын су белән тәзмин итүне исәпкә алу буенча индивидуаль приборлар күрсәткечләренең дистанцион съемы кертелә. Аның асылы шунда: конверторлы смартфон белән жиһазландырылган инкассатор радио модульле суну исәпкә алу приборлары белән жиһазландырылган объектка күчә. Күрсәткечләрне санаганда, торак хужаларының булуы мәжбүри түгел, чөнки процесс торак биналардан читтә уза.

Шулай ук күпфатирлы йортларда электр энергиясен исәпкә алуның дистанцион системасы билгеләнә.

Ике проект та ОДН дәрәжәсен ике тапкыр киметергә мөмкинлек бирәчәк.

5. Энергоэффектив чаралар үткәру-шөһәрнең барлык урамнарын, микрорайоннарын яктыртуны модернизацияләү, шулай ук квартал эчендәге утларны яктырту. Әлегә проектны тормышка ашыру энергияне саклауда уңай нәтижеләргә ирешергә һәм шөһәрнең энергетика ресурсларын куллануның нәтижелелеген арттырырга мөмкинлек бирәчәк.

Хәзерге вакытта телеметрия системасы эшли. Аның кысаларында тышкы яктырту белән идарә итүнең автоматлаштырылган системасы (АСУНО) кертеләчәк энергосервис контрактына кул кую планлаштырыла.

6. «Ачык Әлмәт»

Шөһәр халкыннан оператив һәм дерес кире элемтә алу һәм шөһәр системасына жайлау йогынтысын вакытында һәм объектив гамәлгә ашыру өчен «Ачык Әлмәт» проекты эшли.

Ачык Әлмәт - ТКХ өлкәсендәге мәсьәләләрне уңай һәм тиз хәл итү өчен программа продукты, Казан шөһәрнең «FIX» компанияләр теркеменең «Ачык

шәһәр» проектын эшләүчеләр тарафыннан кертелде.

Гаризаны Диспетчер аша телефон аша калдырырга яки сайттагы шәхси кабинетта теркәлергә мөмкин Openalmetyevsk.ru.

Гаризаны үтәгәннән соң идарәче компания наряд-заказ системасына йөкли, аннары Call-үзәк диспетчеры кире элемтә аша Әлмәткә мөрәжәгать итүчедән гаризаны үтәү фактын аныклай.

Бүгенге көндә әлеге система эшләү чорында 11051 гариза кәргән, система эштә уңайлы һәм халык тарафыннан уңай кабул ителә.

Моннан тыш социаль челтәрләр актив кулланыла. Район башлыгы инстаграмнарына район халкыннан сораулар һәм тәкъдимнәр дә керә. Әлеге эш ысулы халык проблемаларын оператив хәл итәргә мөмкинлек бирә.

7. Геоинформацион система.

Хәзерге вакытта Әлмәт муниципаль районы Иннополис Университеты белән берлектә комплекслы муниципаль геомәгълүмат системасын (КМГИС) эшләү һәм гамәлгә кертү буенча эш алып бара.

Әлеге системада шәһәр тезелеше, инвестиция һәм башка хужалык эшчәнлеген, жир төзелешен алып барганда кирәкле инженерлык челтәрләре инфраструктурасы турында дерес һәм актуаль мәгълүматлар чагылдырылачак.

Электрон исәпләү моделен эшләү шәһәр инфраструктурасы турында барлык мәгълүматларны жыю, саклау һәм бирү өчен бердәм ноктаны, челтәрләргә исәпкә алу, эксплуатацияләү, проектлау һәм үстерү өчен болытлы картографик платформа булдырырга, шулай ук классификацияләргә, булган коммуникацияләр турында мәгълүматны актуальләштерергә мөмкинлек бирәчәк. Мәгълүматны электрон рәвештә тиз һәм уңайлы алуны тәэмин итәчәк.

Система дәүләт хакимияте органнары һәм жирле үзидарә органнары эшчәнлеген оештыруның яңа формасына күчү, оешмалар һәм гражданны тарафыннан дәүләт һәм муниципаль хезмәтләр күрсәтүнең сыйфатлы яңа дәрәжәсен, идарә ителүчәнлеген һәм уңайлылыгын күрсәтү, шулай ук хакимият органнары эшчәнлегенә нәтижеләре турында хәбәрдарлыкны тәэмин итү өчен билгеләнгән.

8. «Чүпне аерым жыю»

Чүпне аерым жыюны пропагандалау һәм стимуллаштыру максатларында шәһәрдә пандоматлар урнаштырыла.

Пластик һәм алюминий тара кабул итү буенча автоматлаштырылган пандоматлар шәһәрнең 3 сәүдә үзәгендә урнаштырылды. Тапшырылган шешә яки банк өчен акча алырга була. Моның өчен савытны махсус жайланмага салырга кирәк. Аннары пандомат чек бирәчәк, аны икенчел чималны кабул итү пунктларында акчага алыштырырга мөмкин. Бер чекның бәясе-40 тиен. Якын арада Gobike проекты буенча велосипед прокаты өчен түләүгә шешәләр алмаштыруны оештырырга ниятлиләр.

Бөтен шәһәр буенча кәгазь, пластик, пыяла, сортлаштырылмаган калдыкларны аерым жыю өчен контейнерлар урнаштырганнар, оешмаларда батареяларны утильләштерү өчен контейнерлар куелган.

Моннан тыш, 10 идарәче компания офисларында терекөмешле лампалар һәм термометрлар жыю өчен махсус бокслар тора. Шундый 8 контейнер шәһәрнең терле өлешләрендә урнашкан. Шулай ук биредә яшәүчеләрнең утильләштерүгә һәм батарейкаларга да тапшыру мөмкинлеген бар. Алар шулай ук әлгә классына куркыныч калдыклар. Шундый бер энергия чыганагында терекөмеш, кургаш, кадмий - сәламәтлеккә тискәре йогынты ясый торган металллар бар. Батареяларны аерым жыю өчен Әлмәттә 72 контейнер урнаштырылган. Шәһәр буенча аерым жыюла торган барлык калдыклар эшкәртүгә жиберелә.

9. Яңа технологияләр кертү.

Акыллы шәһәрне акыллы кешеләрдән башка тормышка ашыру мөмкин түгел.

Бу уңайдан 2016 елда беренче тапкыр IT-Эшқуарлык буенча «ДАЙ5!», укучыларны технологик эшқуарлыкка өйрәтүгә юнәлдерелгән һәм укучыларның эшқуарлык ижаты һәм уйлап табу процессын системалы үзләштерүе, шулай ук югары технологияле проектлар булдыру һәм алар белән идарә итү буенча белем бирү проекты тормышка ашырыла башлады. Әлеге проектта 5000нән артык мәктәп укучысы катнашты инде. Проектта катнашучылар программалаштыруга өйрәнделәр, заманча интернет-технологияләр базасында үз бизнес-проектларын булдырдылар

10. 2017 елда «Кванториум» балалар технопарки ачылды. Бу инженерлык ижатына һәм фәнни эшкә сәләте булган мәктәп укучылары ечен өстәмә белем бирүнең яңа форматы. Бу-югары технологияле жиһазлар белән жиһазландырылган мәгариф майданчыгы. Хәзер биредә 5 «квантум» эшли. IT-юнәлешләрдәге балаларны укытып, без үзөбезгә «акыллы шәһәр» элементларын барлыкка китерергә һәм үстерергә ярдәм итүче белгечләр өзерлибез.

«Кванториум» балалары Бетенроссия олимпиадаларында, фестивальләрдә катнаштылар, хәтта «Сколково» һәм «Иннополис»та булырга да өлгерделәр. Технопарк бик күп проектларны гамәлгә ашырды һәм туктарга җыенмый.

Сентябрь башында «Кванториум» майданчыгында Бетенроссия робофестивале узды, ул Россиянең 25 шәһәрәннән 130 артык катнашучыны, 40 команданы берләштерде.

11. Социаль инфраструктураны уңайлы һәм оператив файдалану буенча бурычларны хәл итү максатларында җәмәгать транспортында проектлар гамәлгә кертелә.

Автовокзалда һәм «АПОПАТ» АЖ рәсми сайтында интеграцияләнгән җәмәгать транспорты - АВИБУС - теләсә кайсы вакытта шәһәргә һәм шәһәр яны автобусларына билетны ейдән чыкмыйча гына сатып алырга мөмкин.

Шулай ук «АПОПАТ» АЖ клиентлары белән мәгълүмат бирү һәм кире элемтә максатларында социаль челтәрләрдә интенсив эш алып бара. Вконтакте һәм Instagramда рәсми теркемнәр бар.

«Акыллы транспорт».

Шәһәрнең транспорт челтәренә «Акыллы транспорт» кушымтасы уңышлы кертелгән һәм эшли. Әлеге кушымта клиентны кызыксындырган транспортның тукталышка килүен фаразларга мөмкинлек бирә.

Пассажир җәмәгать транспорты маршрутларының нумерларын визуаль күрсәтү, җәмәгать транспорты тукталышларында тукталышлар исемнәрен чагылдыру ечен мәгълүмати таблолар урнаштырылды.

ГЛОНАСС

Автобус һәм троллейбусларга линиядәге транспорт мониторингы, транспортны тулысынча контрольдә тоту, автобуслар һәм троллейбуслар арасындагы интервалны үтәү, хәрәкәт иминлеген тәэмин итү, патологик хәлләргә кисәтү юлы белән ГЛОНАСС системасы кертелгән.

ПИЛОТ «Веб-программа»сы

Линиядә транспортка оператив мониторинг ясау үзәге гамәлгә кертелде һәм уңышлы гына эшләп килә, ул линиядә транспорт хәрәкәтен даими күзәтү, хезмәт, финанс дисциплинасы һәм транспорт чарасы йөртүчесенең юл хәрәкәте кагыйдәләрен үтәү ечен кирәкле заманча жиһазлар белән тәэмин ителгән. «ПИЛОТ» программасы һәр транспорт чарасы буенча хисаплар булдырырга мөмкинлек бирә.

«Юл өчен түләү»

Юл йөрү ечен Автоматлаштырылган Түләү Системасы

Юл йөрү ечен түләүне бозу фактларын булдырмас ечен АСОП (юл йөрү өчен Автоматлаштырылган Түләү Системасы) һәм УП (пассажирлар йөртү белән идарә итү) системасы транспорт чарасы эшен реаль вакыт режимында күзәтеп бара, бу

машина йөртүчө эшендә хаталарны оператив ачыкларга һәм аның юл биремнән читкә китүен мөмкинлек бирәчәк.

Юлның түлән контрольдә тотуның автомат системасы билетсыз йөрүгә каршы нәтижәле көрәшәргә, ташламалы юллар санын тегәл исәпкә алырга мөмкинлек бирә (ялгышлык кимендә 1%). Әлеге контроль системасы билет контроллерлары санын киметергә мөмкинлек бирә.

Заманча түлән: транспорт яки банк картасы белән түлән һәм NFC функциясе аша түлән, ягъни түлән телефон аша башкарылачак (бу исә түлән вакытын экономияләргә мөмкинлек бирә).

«Энергия туплаучы троллейбус»

Президент Р.Н.Миңнеханов ярдәмә белән районга республика бюджетыннан 10 троллейбус сатып алу өчен 113 миллион сум күләмендә финанс ярдәмә күрсәтелде. 20 км га кадәр автоном хәрәкәттәге троллейбуслар сатып алу троллейбусларның ерак микрорайоннарын колачларга мөмкинлек бирәчәк.

Жәяүлеләрнең куркынычсызлыгына зур игътибар бирелә. Шуңа бәйле рәвештә, аяк астында светофор урнаштырылган - ул жәяүлеләр чыгу юлында урнашкан яктылык брусчаткасы. Яктылык рәте теп светофор белән синхронизацияләнган һәм сигналны алмаштыра, юл йөрү өлеше кайчан күчәргә мөмкин икәнлеген турында кисәтеп тора. Светофор берничә вариантта башкарылырга мөмкин. Беренчесе – тесләр рәте кызыл яки яшел белән яктыртыла. Икенчесе – «ТУКТА!» һәм «БАР!» дип язылган ул рәте. Интерактив еләш - шәһәрне тезекләндерү буенча проектларның төп трендларының берсе. Безнең акыллы светофор шул тренд белән бергә атлап бара.

Акыллы светофор балаларның игътибарын машиналар йөрү еләшен кисеп чыгу процессына жәлеп итәргә мөмкинлек бирә. Моннан тыш, ул жәяүлеләр юлын психологик яктан кабул итүгә йогынты ясаучы өстәмә кисәтүчә фактор да булып тора. Шулай ук мондый светофор начар күрүчеләр өчен бик уңайлы. Әлмәттә шундый 2 светофор урнаштырылган.

12. «Gobike» проекты

2017 елдан Gobike яңа проекты гамәлгә кертелде. Байкшеринг – теркәлмәгән станцияләрсез генә телефондагы кушымта аша велосипед арендау. Смартфонга GoBike кушымтасын куеп, велосипедны арендага алырга була. Сәфәрнең бәясе 10 сум. Әлмәтлеләр аны кенә саен шәһәр транспортына альтернатив буларак кулланалар. Бу исә шәһәрнең теләсә кайсы ноктасына велосипедта барып житәргә мөмкинлек бирәчәк. Велосипедлар саны - 250 данә.

«Gobike» велосипедлары — вандалларга каршы. Алар спутник навигациясе һәм кояш батареясы белән эшли торган акыллы йозаклар белән жиһазланган. Йозакларны вату онлайн режимында диспетчер үзәгенә сигнал бирә. Велосипедның иминлегенә һәм сакланышы максатыннан, һәркем GPS системасы аша күзәтелә.

1.1.26. 5 бүлектәге 5.3 бүлекчәләргә түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

5.3 Әлмәт муниципаль районының үсеш сценарийлары

Күрсәткечләр	еллар	2015	2016	2018	2020	2021	2024	2025	2030
2015 елга карата чагыштырма бәяләрдә ВТП үсеш темпы, %	Инерцион сценарий буенча		103,7	118,6	170,5	181,1	195,6	200,1	233,6
	База сценарие буенча		103,7	118,6	177,5	185,3	200,4	204,5	239,8
	Оптимистик сценарий буенча		103,7	118,6	178,0	186,2	202,3	206,7	241,7
Хезмәт житештерүчәнлеген, млн. сум	Инерцион сценарий буенча	7,1	7,1	12,4	13,2	14,0	14,7	16,5	18,1

Күрсәткечләр	еллар	2015	2016	2018	2020	2021	2024	2025	2030
	База сценарие буенча	7,1	7,1	12,4	13,6	14,3	15,1	16,7	18,5
	Оптимистик сценарий буенча	7,1	7,1	12,4	13,8	14,5	15,3	16,9	18,8
Уртача еллык халык саны, мең кеше.	Инерцион сценарий буенча	203,4	204,8	207,8	209,1	209,8	211,9	212,6	216,1
	База сценарие буенча	203,4	204,8	207,8	210,6	211,4	213,8	214,6	218,6
	Оптимистик сценарий буенча	203,4	204,8	207,8	210,9	212,0	215,9	217,2	223,7
Эшсезлек дәрәжәсе, %	Инерцион сценарий буенча	4,6	4,6	4,3	4,5	4,5	4,4	4,4	4,2
	База сценарие буенча	4,6	4,6	4,3	4,3	4,3	4,2	4,2	4,0
	Оптимистик сценарий буенча	4,6	4,6	4,3	4,1	4,1	4,0	4,0	3,8
Эшчеләрнең исемлек буенча уртача саны, мең кеше.	Инерцион сценарий буенча	77,4	77,5	75,0	75,1	75,2	75,4	75,5	75,6
	База сценарие буенча	77,4	77,5	75,0	75,3	75,6	75,9	76,2	76,5
	Оптимистик сценарий буенча	77,4	77,5	75,0	75,5	75,7	76,3	76,6	77,5
Бер кешегә, исәпләгәндә торакның гомуми майданы белән тәэмин ителеше, кв. метр	Инерцион сценарий буенча	25,8	26,2	27,1	28,1	28,3	28,6	28,7	29,4
	База сценарие буенча	25,8	26,2	27,1	28,3	28,5	29,1	29,3	30,4
	Оптимистик сценарий буенча	25,8	26,2	27,1	28,5	28,9	29,6	30,1	31,5
Даими рәвештә физик культура һәм спорт белән шөгыйләнүче халык елеше, %	Инерцион сценарий буенча			44,4	44,5	44,7	44,9	45,0	45,2
	База сценарие буенча			44,4	44,7	44,9	45,1	45,3	45,5
	Оптимистик сценарий буенча			44,4	44,9	45,3	45,8	46,1	46,4
ВТП да кече һәм урта бизнес өлеше, %	Инерцион сценарий буенча	9,3	10,0	8,3	8,4	8,5	8,7	8,8	9,2
	База сценарие буенча	9,3	10,0	8,3	8,5	8,6	8,9	9,0	9,5
	Оптимистик сценарий буенча	9,3	10,0	8,3	8,7	8,9	9,4	9,7	10,6

Күрсәткечләр	еллар	2015	2016	2018	2020	2021	2024	2025	2030
Урта һәм урта предприятиеләр хезмәткәрләр өнөң исемлек буенча уртача саны (Тышкы совместитель ләрсең) барлык предприятиеләр һәм оешмалар хезмәткәрләр өнөң (тышкы совместитель ләрсең) саны өлөше, %	Инерцион сценарий буенча	14,0	16,5	16,7	16,9	17,0	17,3	17,4	17,9
	База сценарие буенча	14,0	16,5	16,7	17,1	17,2	17,8	18,3	19,4
	Оптимистик сценарий буенча	14,0	16,5	16,7	17,3	17,4	18,3	18,6	20,1
2015 өлга кече (микропредпр иятиеләрне дө кертеп) һәм урта предприятиеләр өйлөнөше үсөше темпы (гамөлдөгө бөялөрдө), %	Инерцион сценарий буенча		130,8	109,0	119,5	124,6	129,6	131,0	136,8
	База сценарие буенча		130,8	109,0	122,4	129,8	132,2	135,1	141,3
	Оптимистик сценарий буенча		130,8	109,0	123,5	130,1	133,4	136,2	147,7
Сөнөгатъ житештерүөнең гомуми күлөмөндө инновацион продукция өлөше, %	Инерцион сценарий буенча	34,5	34,8	35,2	35,7	36,0	36,9	37,3	38,8
	База сценарие буенча	34,5	34,8	35,2	36,0	36,5	38,0	38,5	41,0
	Оптимистик сценарий буенча	34,5	34,8	35,2	31,6	37,3	39,5	40,2	43,1
Төп капиталга республика инвестициялө рөндө муниципаль район өлөше, %	Инерцион сценарий буенча	14,1	11,3	11,9	12,3	12,5	13,1	13,2	14,2
	База сценарие буенча	14,1	11,3	11,9	12,7	13,1	14,0	14,4	16,3
	Оптимистик сценарий буенча	14,1	11,3	11,9	13,2	13,7	14,9	15,5	17,4
Жан башына акчалата керем (бер айга уртача), сум	Инерцион сценарий буенча	43201	4353	44610	46565	47888	51935	52830	58091
	База сценарие буенча	43201	4353	44610	47557	49459	54787	56847	66278
	Оптимистик сценарий буенча	43201	4353	44610	50705	53810	63935	66135	79434

**2030 елга кадәр Әлмәт муниципаль районының керем һәм чыгымнарының
фаразланган бюджеты, мең сум.**

	2016 елга үтөлеш	2017 елга үтөлеш	2018 елга үтөлеш	2019 елга фараз	2021 елга фараз	2030 елга фараз
КЕРЕМНӨР						
Салым керемнәре	2 043 165	2 139 355	2 288 147	2 334 530	2 585 842	2 993 995
Физик затлар керемнә салым	1 067 348	1 110 097	1 253 466	1 265 083	1 556 723	1 909 995
Акцизлар	40 453	34 243	36 948	38 400	41 500	46 000
Бердәм керемгә салымнар	172 962	182 715	180 263	192 436	131 727	170 000
Физик затлар милкенә салым	49 562	75 274	82 689	88 957	106 480	113 000
Жир салымы	689 657	713 859	708 167	727 057	727 473	730 000
Дәүләт пошлинасы	19 975	21 072	24 723	21 940	21 940	24 000
Башка салым керемнәре	3 208	2 095	1 891	657	657	1000
Салым булмаган керемнәр	199 853	198 205	226 499	150 304	152 787	138 808
Дәүләт һәм муниципаль милектәге мөлкәтне файдаланудан керемнәр	73 566	103 056	109 796	92 260	91 959	80 000
Әйләнәтирә мохиткә тискәре йогынты ясаган ечен түләү	25 383	12 740	10 438	10 304	11 808	11 808
Түләүле хезмәтләр күрсәтүдән башка керемнәр	37 000	4 315	36 153	0	0	0
Жир/мөлкәт сатудан керемнәр	14 913	24 754	16 213	8 300	8 249	7 000
Штрафлар, санкцияләр, зыянны каплау	42 313	47 029	46 057	39 440	40 771	40 000
Башка салым булмаган керемнәр	6 678	6 311	7 842	0	0	0
Түләүсез керемнәр	1 732 552	1 689 979	2 507 388	1 470 709	1 399 900	2 195 988
Барлығы керемнәр	3 975 570	4 027 539	5 022 034	3 955 543	4 139 186	5 328 791
ЧЫГЫМНАР						

Гомумдәүләт мәсьәләләре	438 743	380 513	436 508	222 166	220 768	229 057
Милли оборона	3 272	3 278	3 565	3 715	3 865	4 919
Хокук саклау эшчәнлеге	17 503	13 541	19 662	15 644	15 879	16 199
Милли икътисад	186 686	189 557	265 012	201 919	185 695	197 738
Торак-коммуналь хужалык	301 628	264 507	881 295	218 443	225 540	237 181
Табигать саклау чаралары	2 193	20 687	14 391	14 137	15 641	36 000
Мәгариф	2 591 986	2 733 973	2 952 141	2 885 208	3 056 831	4 154 696
Мәдәният, кинематография, массакуләм мәгълүмат чаралары	181 667	240 301	270 259	254 075	256 748	264 655
Социаль сәясәт	78 070	77 524	78 274	92 733	95 676	140 323
сәламәтлек саклау	2 721	2 826	3 092	3 199	3 476	4 286
Физик культура һәм спорт	11 080	11 439	47 462	37 490	37 771	38 737
Бюджет-ара трансфертлар	5 492	5 200	7 321	6 814	21 176	5 000
Барлығы чыгымнар	3 821 041	3 943 346	4 978 982	3 955 543	4 139 066	5 328 791
Бюджет үтөлеше нәтижәсе (дефицит «-», профицит «+»)	154 529	84 193	43 052	0	120	0

2. Район башкарма комитетының хокук идарәсенә (Ханнанова Ә.Б.) әлеге карарны «Альметьевский вестник» газетасында бастырып чыгарырга, Татарстан Республикасы Хокукый мәгълүматның рәсми порталында (PRAVO.TATARSTAN.RU) һәм Әлмәт муниципаль районы сайтында урнаштырырга.

3. Әлеге карар рәсми басылып чыкканнан соң үз кеченә керә.

4. Әлеге карарның үтөлешен контрольдә тотуны район Советының икътисади үсеш, торак-коммуналь хужалык һәм муниципаль милек мәсьәләләре буенча даими комиссиясенә (Закиров Ш.К.) йөкләргә.

Муниципаль район Башлыгы

Т.Д.Нагуманов